

MUNTANYA

CEC

4€ / ANY 129 / NÚM. 857 / FEBRER 2005

HISTÒRIES PIRINENQUES
**Els germans Ravier
al Couloir d'Y (1965)**

PARCS NATURALS
**Redwood Nat'l Park,
el regne dels sequoies**

LA INDÚSTRIA DEL GEL
El pou del Gel del Boumort

ESPELEOLOGIA
Imatges del món subterrani

ILLES MEDITERRÀNIES
Per les muntanyes de Còrsega

HIMALAISME
**La Magic Line del K2,
una gesta catalana**

El primer és arribar tan lluny
com puguem imaginar.
Que qualsevol
racó del món sigui a
quatre passes.
Facilitar la comunicació.
Millorar la nostra forma de viure.
Ser al costat de les persones.
Veure-les. Sentir-les.
El primer per a Telefónica
és el mateix que per a tu.
Per això som presents
a 40 països, especialment
als de l'Amèrica Llatina,
per desenvolupar la comunicació.

Alicia · Chema · Walter · Felipe · Clara · Nadia · Miriam · Inés · Rafael

El primer és escurçar les distàncies

www.telefonica.es

Telefónica

Primer de tot ets tu

12

16

24

32

40

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

Entitat declarada d'Utilitat Pública

ANY 129 / NÚM. 857 / FEBRER 2005

ARTICLES

6 K2. La conquesta catalana

Jordi Bernat

12 Hivern de 1965 al Vinhamala. El Couloir d'Y.

Jean Ravier

16 El pou del Gel del Boumort

Manuel Cortès Ribelles

24 Imatges del món subterrani

Ferran Alexandri, Roger Rovira

32 A través de les muntanyes de Còrsega

Pilar González

40 Redwood Nat'l Park, el regne dels sequoies

Enric Ventura i Lecha

SECCIONS

4 Editorial

46 Vies d'escalada A cura d'Armand Ballart

48 Llibres i mapes A cura de Joaquim Bordons

50 Les publicacions del Centre

Portada: Jordi Coromines i Òscar Cadiach progressant cap al camp 4 del K2, instal·lat a 8.100 m, a la Torre Casarotto.

(Foto: Manel de la Matta)

En la nova etapa que comencem de la revista *Muntanya*, observareu que s'ha produït un canvi en la paginació, abans dissenyada per formar volums, i ara presentada amb una numeració estàndard que va de la pàgina 1 a la 52. Creiem que això facilitarà una localització més ràpida dels articles publicats i farà més còmode el maneig entre diversos exemplars.

La Redacció

Edita:
Centre Excursionista de Catalunya
Paradis, 10
08002 Barcelona
Tel.: 933 152 311
Fax: 933 151 408
cec@cec-centre.org
www.cec-centre.org

President del Centre:
Enric Nosa
Vicepresident:
Francesc Beato
Secretari:
Joan Campaña
Tresorer:
Josep M. Zamora

Director de Muntanya:
Ferran Alexandri
ferran@alexandri.jazztel.es
Secretari:
Joaquim Bordons
Consell de Redacció:
Jordi Bernat
Jordi Domenech

Joan Jover
Josep M. Panareda
Núria Pesarrodona
Josep M. Sala

Disseny i maquetació:
Toni Inglès
Tel.: 934 525 893

Correcció lingüística:
Eva Mengual

Cartografia:
Laura Aguilar

Publicitat:
TRUST Publicitat i Comunicació, S.L.
Tel.: 934 196 364

Fotomecànica:
PACMER, S.A.
Tel.: 934 099 060

Impressió:
IMGESA
Tel.: 934 622 180

Fotògrafs col·laboradors:
Roger Rovira, Pau Quesada,
Catalans al K2-Magic Line
2004, AGE Fotostock

Cap de premsa:
Eduard Parellada

Dipòsit legal:
B-545-1958
ISSN:
0212-2111

Subscripcions:
Redacció de *Muntanya*
Paradis, 10
08002 Barcelona
Preu subscripció anual:
20 € (sis números)

La revista *Muntanya* no comparteix necessàriament l'opinió que s'expressa en els articles publicats, sinó que la responsabilitat dels comentaris recau sobre els respectius autors. El copyright dels articles, tant de la part literària com de les il·lustracions, és propietat dels autors. Per tant, queda prohibida la reproducció total o parcial, per qualsevol procediment, dels continguts de la revista *Muntanya* sense l'autorització escrita dels propietaris del copyright.

A.P.P.E.C
ASSOCIACIÓ
DE PUBLICACIONS
PERIÒDIQUES
EN CATALA

La revista *Muntanya* és membre de

Presentació d'originals a la redacció de *Muntanya*

Els autors que vulguin publicar els seus treballs a la revista *Muntanya* han de tenir presents aquestes normes de presentació d'originals.

Normes generals

- Els articles s'han de presentar escrits en català. Han de tractar temes que tinguin relació amb la muntanya o amb les activitats de les seccions del Centre. Els articles, encapçalats pel títol general i el nom de l'autor, es presentaran complets. Si falta algun element s'ha de fer una nota a part i comentar-la en lliurar el treball.
- S'han de presentar sempre en disquet (en Word, Word Perfect, o el programa que s'especifiqui) i un joc imprès en paper.
- El joc de paper ha de ser DIN A4 i ha d'anar numerat. Els fulls han d'estar escrits a doble espai (per facilitar-ne la correcció) i contenir aproximadament 2.100 espais de màquina per full (30 línies x 70 espais).
- El text no ha d'estar justificat (alineat) pels dos costats; només s'ha d'alinejar a l'esquerra.
- S'han d'evitar les tabulacions, els sagnats, etc., i també l'ús de la cursiva, negreta o subratllat; tampoc no utilitzeu codificacions ni lletres diferents. No és necessari deixar més d'una línia en blanc entre els títols i els subtítols.
- Cal presentar separatament del text general: els peus de les il·lustracions, les taules, els requadres, les notes finals, la bibliografia, etc. Aquests elements s'han d'agrupar al final del document i especificar-ne la ubicació.

■ S'ha d'indicar clarament la jerarquia dels diversos tipus de títols (de capítol, d'apartat, subtítols, etc.).

■ Per facilitar el seguiment del material lliurat, s'ha d'adjuntar un sumari categoritzat del contingut.

Text general

■ Els articles han d'ocupar com a màxim 18.000 espais (uns 10 fulls aproximadament).

■ Cal tenir presents aquests càlculs d'espai per tal de no escriure més text del que sigui necessari.

Notes finals

■ Les notes a peu de pàgina han de ser notes finals.

■ Si es tracta de notes bibliogràfiques, es poden inserir al text general indicant el nom de l'autor, l'any i la paginació, per exemple: Ruai (1989: 99-102), i després s'han d'escriure completament a la bibliografia.

Peus d'il·lustració

■ Tots els peus s'han de numerar i aquesta numeració ha de coincidir amb les fotografies o els dibuixos. Si es tracta de fotografies o imatges del l'Arxiu Fotogràfic del CEC, s'ha d'especificar.

Imatges

■ Les fotografies, en nombre de vuit a catorze per article, poden presentar-se en diapositives, còpies de color o blanc i negre, o bé en format digital (JPEG, TIFF o EPS amb una resolució de 300 píxels i una mida ideal de 18 x 24 cm).

■ Les imatges s'han de presentar numerades. Les diapositives es presentaran arxivades en fulls de transparències i els opacs, en fundes de plàstic.

■ Els mapes i dibuixos gràfics s'hauran de presentar ben definits, o bé en format digital.

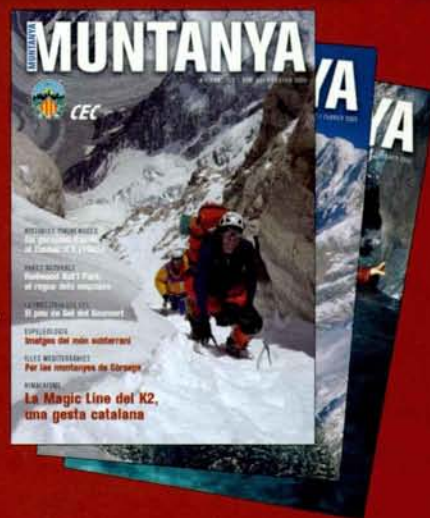
La primera revista excursionista catalana

MUNTANYA

La revista inclou:

- ▲ Articles sobre alpinisme, escalada, espeleologia...
- ▲ Itineraris d'excursions a peu, en BTT, amb esquís.
- ▲ Reportatges sobre muntanyes i països llunyans.
- ▲ Articles sobre història i fets de l'excursionisme.
- ▲ Dossiers i treballs sobre medi ambient i defensa de la natura.
- ▲ Treballs de ciències naturals i etnografia.
- ▲ Informació sobre llibres, guies i mapes.

Membre de
l'Associació de
Publicacions
Periòdiques en
Català (APPEC)

MUNTANYA
publica sis
números a l'any
impressos en
color.

La revista *Muntanya* té una llarga història en les publicacions del Centre. Iniciada l'any 1970, com a continuació del *Butlletí* de 1891, la revista ha aplegat un valuós material de dades i informació de l'excursionisme en general, però també de temes relacionats amb el medi ambient i la història. I això, des de l'experiència de les persones que en aquests darrers trenta anys han viscut el muntanyisme al Centre, en tota la seva globalitat, i han sabut dur a terme una tasca important de divulgació i edició d'aquest gran conjunt d'activitats i reflexions.

Ara comença una nova etapa de la revista *Muntanya*, amb un nou format i en color, que pretén ser una posada al punt, un nou impuls, per adequar-la a les necessitats de l'excursionisme d'avui. Tenim l'aspiració, i l'exigència, de presentar una publicació de qualitat que, sense perdre l'estil propi, pugui ser comparable a altres revistes especialitzades en la temàtica muntanyenca i en català. Tenim l'ambició d'oferir una informació que despertí l'interès, amb rigor, per als muntanyencs del Centre i d'arreu.

Per això la nova etapa de la revista *Muntanya* ha d'estar dedicada no solament als esports de muntanya que es practiquen al Centre, sinó també a les seves activitats científiques. L'excursionisme, l'alpinisme, l'escalada, el senderisme, l'esquí de muntanya, el ciclisme tot terreny o el descens de barrancs. És clar. Però també l'espeleologia, la geografia i les ciències naturals, la història, la fotografia o el cine-

Comença una nova etapa de la revista *Muntanya*

ma de muntanya. També hi ha d'haver espai per a idees noves, com la informació tècnica, els articles d'opinió, les entrevistes, els reportatges i dossiers sobre temes relacionats amb la muntanya o la naturalesa. Ens agradaria també obrir seccions noves, que el lector opinés sobre temes d'actualitat, sobre el Centre, sobre la revista, enviant cartes al director.

La revista compta amb un nou equip editorial, i, a més, el Consell de Redacció, l'òrgan responsable de la revista, té representació de bona part de les seccions i comissions del Centre. En definitiva, tenim un equip que treballa d'una manera eficaç i professional, capaç de generar recerca i investigació.

De mica en mica, anirem perfilant totes aquestes il·lusions per donar a cada número un caràcter propi, atractiu i al mateix temps interessant des del punt de vista d'una publicació seriosa.

En l'etapa que ara dona pas a una nova proposta, tenim l'esperança que captarem l'atenció dels nostres lectors, dels muntanyencs i excursionistes que coneixen la geografia d'arreu, als quals també esperonem perquè escriguin i aportin treballs en aquest mitjà d'expressió.

Fotocopieu aquesta butlleta i envieu-la a MUNTANYA,
Centre Excursionista de Catalunya Paradis, 10 08002 Barcelona
o al fax 933 151 408

MUNTANYA

Cognoms _____

Nom _____

Adreça _____

Població _____ CP _____

Se subscriu a la revista MUNTANYA a partir del número _____
amb la quota anual de 20 € (IVA inclòs).

Signatura

Barcelona, _____ de _____ de _____

DOMICILIACIÓ BANCÀRIA

Si us plau, carregueu al meu compte o a la meva llibreta el pagament del rebut que el Centre Excursionista de Catalunya us presentarà a nom meu fins al proper avis.

Nom i cognoms del titular _____

Entitat

Oficina

DC

Núm. compte

Signatura

Barcelona, _____ de _____ de _____

K2

LA CONQUESTA CATALANA

Text: **Jordi Bernat**

Fotografies: **Expedició Catalans al K2-
Magic Line 2004**

É

s prou coneguda la gesta que protagonitzaren els catalans aquest darrer

estiu al K2 (8.611m). Jordi Coromines assolí el cim després d'una arriscada cursa final en solitari. Van seguir una «Línia Màgica» que s'estén per l'esperó sud-oest d'aquesta colossal muntanya del Karakoram. Un fet que, a més dels elogis rebuts, ha estat reconegut com la millor activitat alpinística de l'any amb el lliurament del Piolet d'Or.

Al camp 2 (6.900 m), l'impressionant balcó anomenat Niu d'Àligues

Un dels passos més tècnics de la via Magic Line. Roca, neu i gel a gran altura.

Els portadors nadius transporten, a coll, el bagatge de l'expedició en l'aproximació al camp base.

Amb aquestes belles imatges cedides per l'expedició Catalans al K2-Magic Line 2004, volem fer un petit reportatge d'aquesta campanya memorable, i també, des del Centre, fer públic el reconeixement dels expedicionaris i, molt especialment, del consoci Manel de la Matta.

EL K2, LA MUNTANYA DE LES MUNTANYES

Després de l'Everest (8.848 m), el K2 (8.611 m) és la segona muntanya més alta del món i es considera que té la via normal més difícil de tots els vuitmils. Segurament és el vuitmil més impressionant i majestuós, isolat entre les vastes geleres del Karakoram. El K2, anomenat també Chogori o Godwin Austen, és el pic més alt d'aquest massís, situat al nord de la cadena occidental de l'Himàlaia, al nord del Caixmir, a tocar de la frontera amb la Xina. Del Karakoram sobresurten quatre dels catorze cims de més de 8.000 m metres del món.

El nom K2 és la marca topogràfica que el Geological Survey of India assignà a la muntanya i que significa 'cim 2' del Karakoram. El 1861 el coronel H. H. Godwin Austen dirigí la primera expedició al cim; per això també rep el seu nom en homenatge. Però els baltis de la vall de l'Indus l'anomenen Chogori, que en llengua tibetana vol dir 'gran muntanya'.

Podem dir que no és fins al 1909 quan comença la veritable exploració de la muntanya, amb la famo-

sa expedició del duc dels Abruzzi, Lluís Amadeu de Savoia, que va assolir la cota dels 6.000 m per l'esperó que avui du el seu nom. Malgrat no haver fet cim, els resultats d'aquesta expedició van ser brillants: l'esperó sud-est o Abruzzi va resultar el camí correcte cap al cim. El 1938 intentà l'ascensió l'expedició americana de Charles S. Houston, que assolí els 7.770 m, però hagué de tornar sense haver aconseguit l'objectiu. L'any següent, Fritz Wiessner, un muntanyenc distingit, va dirigir el segon intent americà al K2. Tot i que aconseguí arribar sense oxigen fins a 230 m del cim, es produïren les primeres tragèdies humanes d'aquesta muntanya i l'expedició quedà moralment ensorrada.

No és fins al 31 de juliol de 1954 que els alpinistes italians Lino Lacedelli i Achille Compagnoni assoliren el cim del K2 per primera vegada.

Tot i que hi ha hagut diverses expedicions catalanes al K2, com les dues del CE de Terrassa (1993 i 1995), fins avui cap alpinista català no havia assolit el cim, llevat, però, de l'expedició basca formada per Josu Bereziartua, Kike de Pablo, Juan Oiarzabal i els germans Iñurrategui, en la qual hi participà l'alpinista del CADE Joan Tomàs, que arribà al cim de la muntanya.

Enguany l'expedició Catalans al K2-Magic Line 2004 coincideix en la seva ascensió amb el 50è aniversari de la conquesta del K2 per l'expedició italiana de Lacedelli i Compagnoni.

ANTECEDENTS DE LA MAGIC LINE

El famós alpinista tirolès Reinhold Messner va qualificar la Magic Line de «ruta suïcida», després de l'intent de l'any 1979. En aquella expedició, juntament amb Dacher, van dirigir-se a la via original de l'esperó dels Abruzzi i van fer cim (la 4a ascensió absoluta). El mateix any, els francesos Leroy i Monaci assoliren els 8.450 m. Un altre intent, set anys més tard, va estar protagonitzat pels nord-americans Smolich i Pennington, que arribaren fins a la cota 6.900 m, però una allau acabà amb les seves vides. Aquell any l'italià Renato Casarotto va morir després de tres intents en solitari, havent arribat a una alçada màxima de 8.300 m. Al cap de pocs dies, els polonesos P. Piasecki i W. Wróz, i el txec P. Bozik, aconseguiren aquest cobejat objectiu. La primera i única ascensió del K2 per aquesta via, que culminaren el 3 d'agost de 1986. Wróz morí en una caiguda durant el descens. Des d'aleshores la Magic Line és considerada com una de les vies més difícils d'un vuitmil.

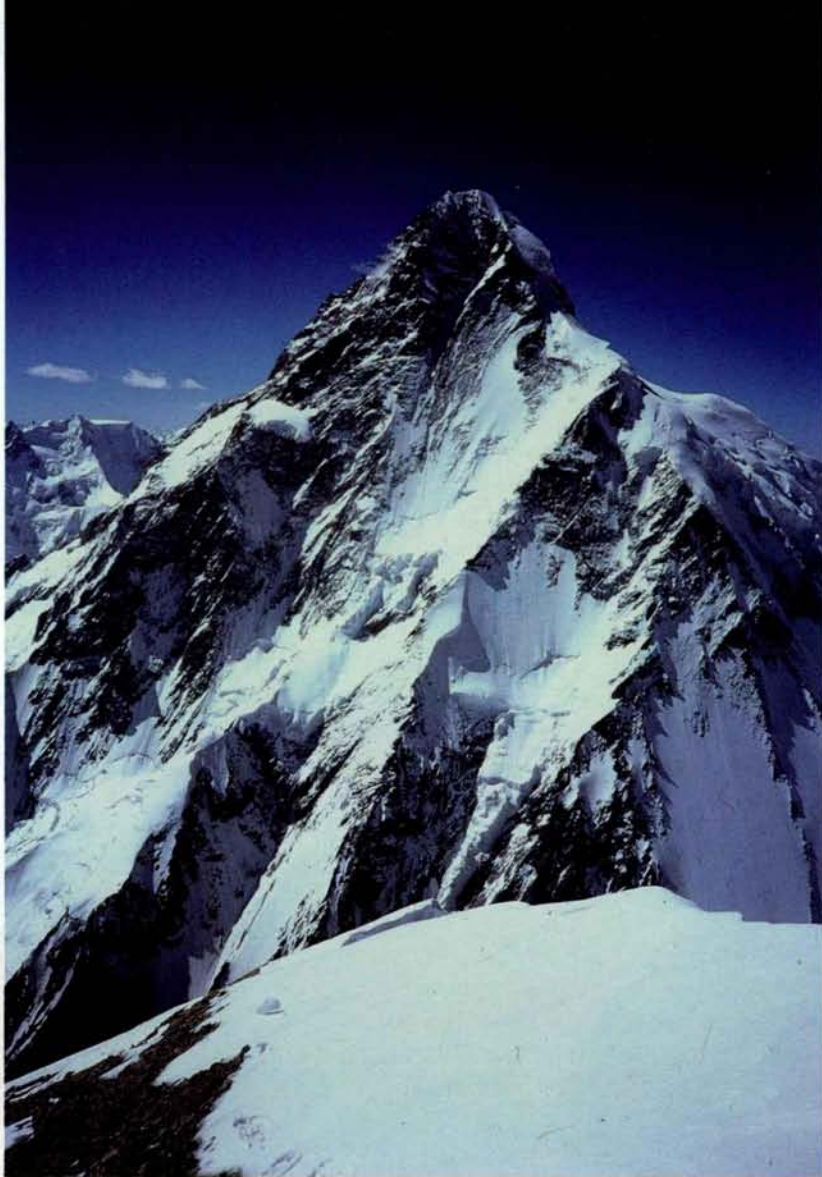
L'expedició Catalans al K2-Magic Line 2004, formada per Òscar Cadiach (cap de l'expedició), Manel de la Matta, Jordi Tosas, Jordi Coromines i Valen Giró, prengueren l'ascens d'aquesta difícil via de l'esperó sud-oest sense oxigen suplementari. Una aresta de 3.200 m de desnivell des de la glacera Filippi fins al cim del K2, amb una dificultat catalogada d'ED (extremadament difícil).

L'equip expedicionari celebrant el 50è aniversari de la primera ascensió al K2. D'esquerra a dreta: Òscar Cadiach, Jordi Tosas, Valen Giró, Jordi Coromines i Manel de la Matta.

Jordi Coromines en el flanqueig que s'ha de superar abans d'arribar al camp 2 (6.900 m).

**El K2 vist des del
Broad Peak Nord.**

L'expedició catalana sortí el 3 de juny del 2004. El 17 de juny arribaren al camp base (5.100 m) i començà l'acimatació entre el camp base i el camp 1. Del 5 al 18 de juliol s'instal·laren els camps d'altura i s'iniciaren els atacs al cim, que culminaren el 16 d'agost a les 24:00 h (hora local) amb l'arribada d'en Jordi Coromines al cim. Ho va fer tot sol, en una lluita a cara o creu, amb ferma decisió i tenacitat.

LA DISSORTADA CONQUESTA CATALANA

Definitivament es va complir un somni per a l'equip català: assolir el cim per la via més difícil. Jordi Coromines esdevenia el primer alpinista que aconseguia repetir aquesta via des que va ser oberta per una expedició polonesa el 1986; però aquest èxit es va veure enterbolit per la pèrdua d'un company, Manel de la Matta.

L'Òscar Cadiach i el Manel de la Matta, que amb en Jordi Coromines havien començat l'atac al cim des de la tenda bivac instal·lada a 8.100 m, van haver de fer-se enrere a una altura de 8.300 m a causa del fred i el cansament. Tots dos van baixar junts cap al camp 3 (7.500 m) de la gelera del Pulpit i hi van descansar fins al dia següent. El 17 d'agost el temps va empitjorar. L'Òscar i el Manel van baixar cansats, però molt satisfets, fins al camp 2 (6.900 m). El 18 d'agost continuaven el descens, rapelant

fins al camp 1 (6.400 m) del coll Negrotto. Llavors en Manel va començar a trobar-se malament. Una forta pressió a l'abdomen li impedeix de respirar amb normalitat i aquesta angoixa augmentà en el decurs de les hores. L'Òscar, al seu costat dins la tenda del camp, l'ajuda i li dona atencions. La comunicació amb el camp base havia quedat inutilitzada, perquè el fred i els dies d'atac havien esgotat les bateries. L'Òscar tan sols pot emetre un breu «¡Help Negrotto!». El comunicat es rep al camp base i en Valen Giró i en Ghulam comencen a pujar enmig d'una forta nevada cap al camp 1 amb medicaments i menjar, però les allaus els obliguen a retornar. El 19 d'agost tornen a intentar la pujada cap al coll Negrotto; però es troben amb l'Òscar, que baixava sol, i els comunica que el Manel havia mort a les 4:30 de la matinada.

Activitats d'alt nivell

EL PIOLET D'OR ES QUEDA A CASA

El propassat 11 de desembre del 2004, l'expedició Catalans al K2-Magic Line 2004 ha estat reconeguda amb el trofeu Piolet d'Or per haver fet l'activitat de més rang alpinístic de l'any. El Piolet d'Or és un guardó que atorga la FEDME i es lliura en la Trobada Anual de Muntanyencs. La junta directiva de la FEDME escull cada any els membres del JAAAN, Jurat d'Activitats Alpinístiques d'Alt Nivell, que és l'organisme responsable d'establir els criteris i d'avaluar les activitats esportives d'aquells alpinistes o expedicions que aportin, amb la seva activitat, un alt nivell en la pràctica de l'alpinisme. Cal dir que una activitat d'alt nivell és aquella que implica un rendiment tecnicoesportiu elevat. És a dir, que la dificultat tècnica d'una ascensió, associada a un entorn de compromís, comporta una activitat física molt intensa o prolongada, per la qual cosa es fa necessària una determinada preparació tècnica, física i mental.

Les activitats d'alt nivell

Les activitats d'alt nivell es valoren en funció dels següents criteris:

- L'aportació que significa per a l'alpinisme mundial obrir un nou itinerari, sobretot en noves zones, vessants o cims verges.
- Es valora també l'estètica del traçat, el compromís, l'estil i la logística utilitzada. La velocitat, l'encadenament, l'època de l'any i l'edat de la gent que hi participa.
- En els casos de repeticions de vies es tenen en compte el nombre de repeticions anteriors conegudes.
- Per contra, no es valora l'ús d'oxigen suplementari, l'ús de qualsevol mitjà artificial que ajudi o faciliti l'activitat, l'ajuda externa a la cordada i la falta de respecte per la natura.

L'homenatjat

Manel de la Matta (1963-2004)

manteniment dels camps d'altura. La seva manera d'entendre la muntanya i la vida l'havien fet ser un home molt estimat pels seus amics i companys de cordada.

Escalades destacades

En Manel era un alpinista i escalador d'alt nivell. Des de molt jove sempre havia estat en contacte amb la muntanya. Havia fet ascensions hivernals molt importants als Pirineus i als Alps, com ara la hivernal a l'esperó nord del Pic du Midi d'Ossau (1982), l'escalada en solitari de la paret nord del Petit Dru (1983) o l'hivernal a l'esperó Croz de les Grans Jorasses. La Patagònia i els Andes també van convertir-se en els seus espais preferits. Havia intentat fer l'Everest sense oxigen en dues ocasions. L'any 1993 va fer el cim Shishapangma (8.035 m) per la ruta Britànica, i poc després també va fer vies en estil alpi al Cho Oyu (8.201 m).

Creu de Sant Jordi

El passat 14 de desembre li fou concedida a títol pòstum la Creu de Sant Jordi, màxima distinció que atorga la Generalitat de Catalunya.

Manel de la Matta i Valen Giró a la tenda de comunicacions del camp base.

ACTE D'HOMENATGE A MANEL DE LA MATTA

El passat 9 de desembre tingué lloc al Centre un acte organitzat pel CADE i presentat pel president Enric Nosàs per homenatjar al consoci Manel de la Matta, que perdé la vida la matinada del 19 d'agost. L'alpinista Òscar Cadiach projectà i comentà un reportatge fotogràfic en el qual mostrava amb detall les dificultats tècniques de la via que escalaren, la Magic Line. Prèviament, Xavier Pérez Gil, membre del Centre Acadèmic d'Escalada, va fer un passatge de diapositives de l'intent de l'any 1988, realitzat juntament amb l'Òscar i altres alpinistes catalans, per la via que recorre l'esperó dels Abruzzi.

La vetllada finalitzà amb un reportatge de TVC realitzat per l'Òscar Cadiach. Entre els assistents a l'acte, que va tenir un seguiment nombrós, s'hi trobaven escaladors coneguts, amics i companys d'en Manel, i també el president de la FEEC, Antoni Fondevila.

Des del Centre es va fer públic el reconeixement dels expedicionaris i, molt especialment, del consoci Manel de la Matta.

Òscar Cadiach i Manel de la Matta dins la tenda al darrer camp (8.100 m), des d'on partiren en direcció al cim a les 3:30 de la matinada.

Hivern de 1965 al Vinhamala

EL COULOIR D'Y

Autor: Jean Ravier

Traducció: Gabriel Bas i Borràs

¿Quin pirineista remuntant el Couloir de Gaube, i havent arribat a mitja alçada de la «fascinant xemeneia de glaç», no ha parat esment, tot passant, en el profund *couloir* que deixa a l'esquerra, i no l'ha trobat prou... «fascinant» també?... Encaixonat entre les parets de la Chausenque, el Couloir d'Y —és amb aquest nom que se'l coneix—, aquest *alter ego* del Couloir de Gaube —¡però deixat sempre de banda!...—, és allà present amb el seu aspecte particularment dur.

Als lectors de Muntanya, a tots els amics catalans coneguts i desconeguts, de totes les generacions, el relat d'una de les més memorables aventures de joventut als Pirineus.

JEAN RAVIER

U n dels misteris de la toponímia pirinenca plana sobre la denominació amb què se'l coneix, perquè de fet no és sinó la branca esquerra de la gegantesca Y inscrita en plena vessant nord del Vinhamala; el veritable Couloir de Gaube constitueix, en la meitat inferior, el tronc únic d'aquesta Y i, en la meitat superior, la branca de la dreta... Les esllavissades de pedres hi són particularment freqüents i temudes; les dues rossegueses, en alguns trams força acostades l'una de l'altra, les canalitzen i en multipliquen a cada rebot la velocitat i la força. Alguns dies d'estiu les parets de l'entorn ressonen per l'efecte de les repetides caigudes i els pendissos inferiors del Couloir de Gaube són literalment metrallats...

Malgrat tot, la «fascinació» de la Y havia fet prou forat per despertar en algun incorregible cervell pirineista la idea d'anar a veure d'un xic més a la vora què ens amagava... Comptat i debatut ¿no es tractava, en el fons, de reprendre, i en certa manera d'arrodonar, mig segle després, la memorable proesa d'Henri Brulle i de Célestin Passet? (1) La idea germinà, sense més ni més, de primer al magí d'Henri Barrio, fa cosa de trenta anys... però el mal temps havia de frustrar-ne l'execució... Mentre ens explicava per què i com aquesta temptació se n'havia anat en orris, Pierre i jo mateix, xalant de valent, recordàvem l'atzagaïada etzibada com a conclusió pel nostre incrèdul amic: «Per sort, Déu Nostre Senyor, aquells dies, ¿ens va obsequiar amb pluja!».

D'aquesta Y, Lucien Malus n'havia de tornar a parlar més tard a propòsit d'una temptativa a la cara nord del Piton Carré... «Tota la nit —escrivia—, després d'un bivac a la paret, les pedres s'esbalçaven a una cinquantena de metres de nosaltres, pel Couloir de la Y. Les intencions que teníem respecte d'aquest Couloir, aquella nit, es van fer fonedisses.»

¿La història acaba aquí, o encara fou objecte d'algun altre assalt que hagi restat ignorat?... Sigui com

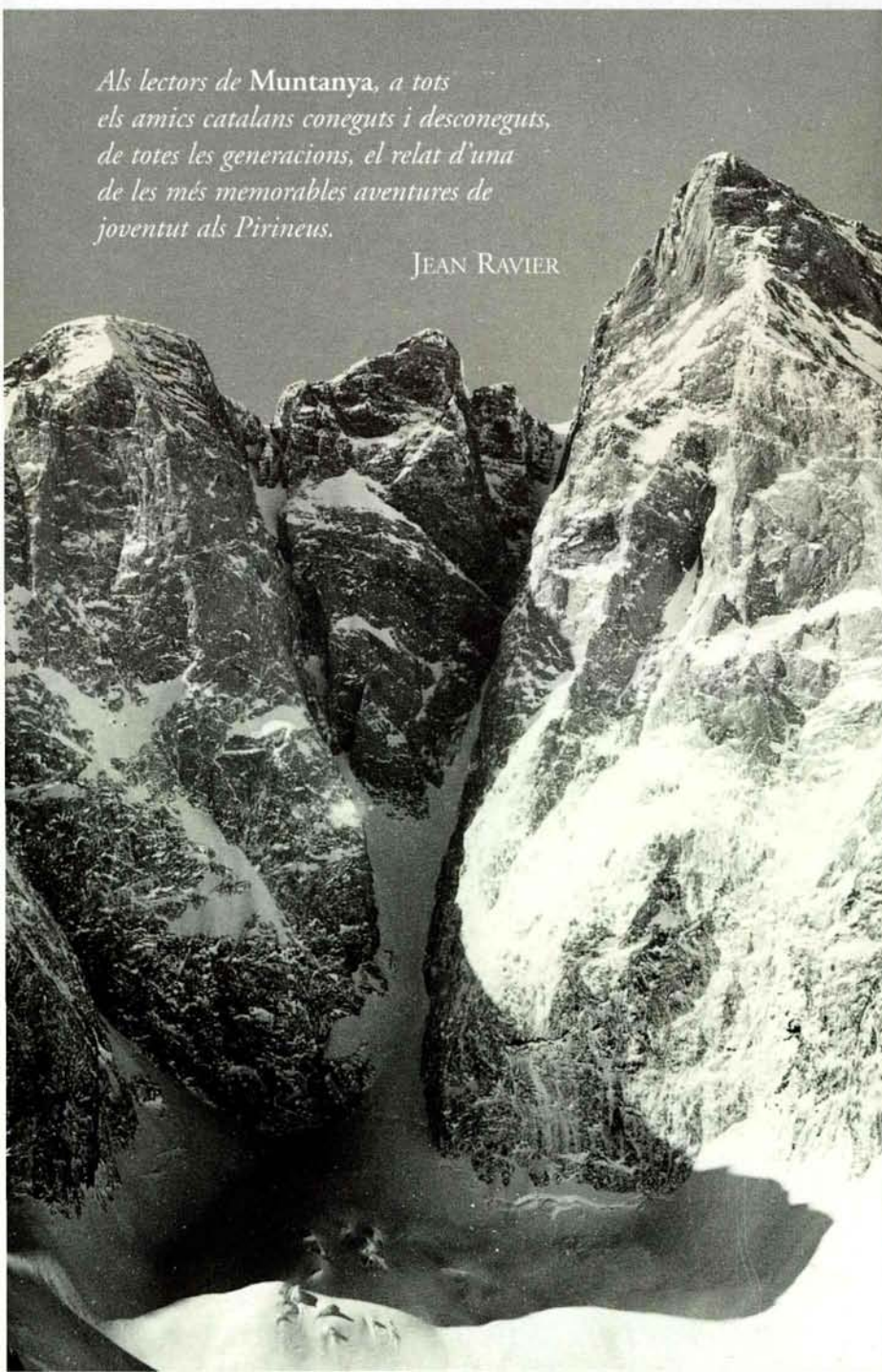
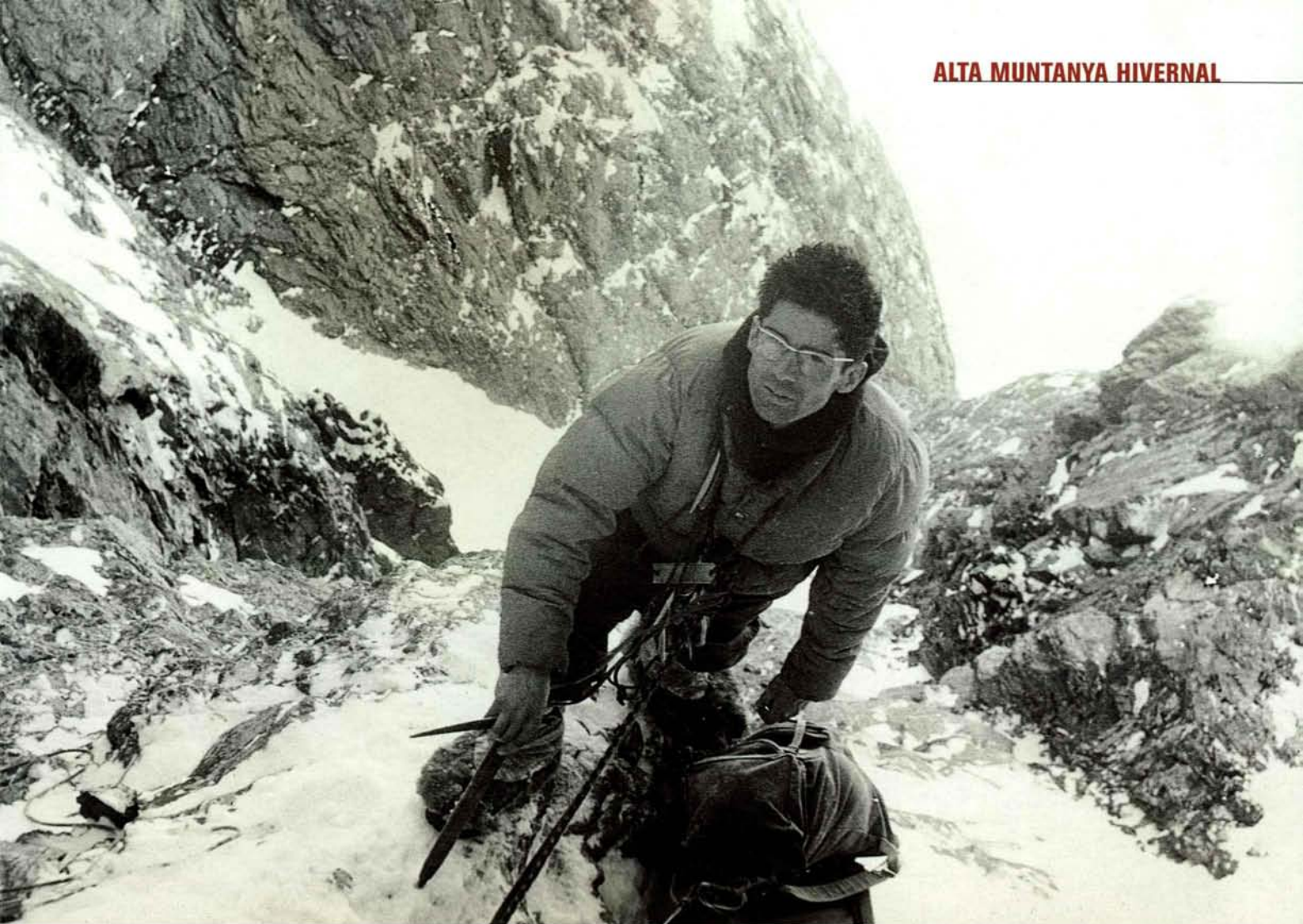

FOTO: JEAN I PIERRE RAVIER

sigui, atesa la seva reputació, no semblava gaire propici a l'esclat d'una munió de candidatures.

Al llarg dels anys, però, estiu rere estiu, tots els problemes del Vinhamala trobarien, els uns rere els altres, una solució... La nostra ascensió a la paret nord del Piton Carré compta com un dels nostres més bells records de pirineistes. (2)

A la Pique Longue, en inaugurar un segon itinerari a la paret nord, vam viure una inoblidable aventura.

¿Tal vegada, doncs, «l'hora de la Y» ja havia arribat?

¡De la fase de la «fascinació» s'havia passat a la de la «decisió»!

«L'esdeveniment» degué produir-se en alguna vesprada de la tardor de 1964 a Orthez, a casa de Bernard i Philippe Grenier.

Pierre, fixant-se en una foto penjada a la paret prou coneguda de Bernard Clos que representa amb tota la seva esplendor hivernenca les parets nord del Vinhamala, va exposar el «projecte» i també la «idea» que havia tingut ¡d'intentar portar-lo a terme a l'hivern! I de fer-nos remarcar tot seguit, justament, que en aquesta estació el risc de caiguda de pedres —perill a prendre en consideració a la Y— s'eliminava del tot. Manifestar de llançar-se així, a l'hivern, a la descoberta de les entranyes del Vinhamala, ¿revelava, o no, una certa pirinencopatologia?

De manera que un bell dia de finals de març, de bon matí, el somni començà finalment a fer-se realitat.

RES NO ENS PODRÀ ATURAR

Havent abandonat sense saber-nos gens de greu l'inhospitalari roc bivac del coll dels Mulets vam iniciar la marxa. Pierre i jo, grampons als peus en l'obscura i freda claredat d'una nit agonitzant magníficament estelada.

A punta d'alba, vam flanquejar la rimaia del Couloir de Gaube gairebé cobert de neu esllavissada. Piolet en una mà, martell piolet en l'altra, progressem lentament. El pendent és rost i les motxilles, pesants a les nostres espatlles ciutadanes.

La neu «aguanta» perfectament. És la quarta vegada que passo per ací. Amb unció, no puc impedir-me d'evocar el record d'una altra cordada fraternal: la dels nostres amics lordencs Joseph i Louis Couffitte.

L'aresta rocosa de la paret del Piton Carré s'acosta a poc a poc. Ens disposem a abandonar l'itinerari seguit pels primers visitants: els nostres amics banyerens Patrice de Bellefont i Raymond Despiau, presents allí el mes de gener de l'any darrer. Ells començaren l'ascensió per l'embranchement de la dreta, extremadament perillós; el nostre camí passa pel de l'esquerra, que és obstruït per inquietants verticalitats rocoses.

Vet-nos aquí doncs dins aquesta Y tan mal anomenada... Una vaga xemeneia reblerta de neu pols constitueix l'única via possible; part de sobre, una murada recoberta d'un verglas espès i brodat d'esta-

Pierre Ravier damunt les roques nevades del vessant dret del Couloir d'Y.

A la pàgina anterior: Cara nord del Vinhamala i el Couloir de Gaube.

A l'esquerra, entre les parets de la Chausenque i el Piton Carré, el Couloir de l'Y.

lactites de gel que fistonegen l'enorme paret extraplomada dibuixada per l'espona esquerra del Couloir.

Pierre arriba a un ressalt rocós suport de les esllavissades de neu que jo provocho.

Al capdamunt de la xemeneia, a l'alçada del mur ple de verglas, em trobo enxampat per dificultats enormes. M'haig de descalçar els grampons. Adossat a les estalactites de glaç que a cada un dels moviments que faig es trenquen netament, cerco els defectes d'aquesta cuirassa lluent i glacial.

Els escassos pitons que he pogut clavar no m'inspiren gaire confiança. No goso arriscar-me per aquest mur vidriós sense un bon ancorament. Tots els meus esforços per clavar un pitó fracassen del tot. El glaç dur i trencadís salta en esclats pels cops de martell i les estakes fan saltar escates anguloses que Pierre, part davall, té grans dificultats per esquivar.

Intento, repetidament, fent un vaitot, de superar aquell pas però a cada intent, al límit d'aguant, hi haig de renunciar i torno precipitadament enrere.

Provo de recuperar forces i també un xic de sensibilitat a les mans glaçades, cada cop més maldrestres.

Jean Ravier dins el Couloir d'Y, a la sortida del bivac.

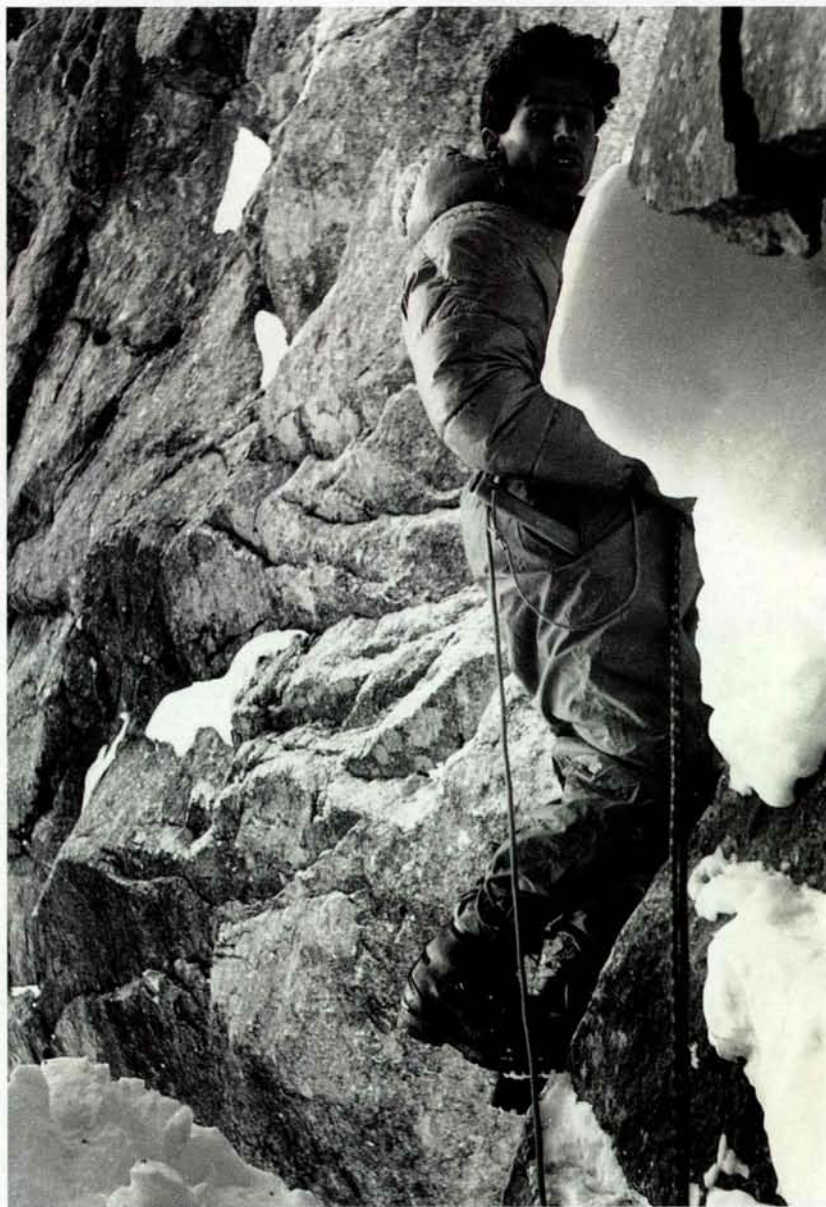

FOTO: JEAN I PIERRE RAVIER

Sento que el descoratjament em guanya a poc a poc. Estaria ben disposat a renunciar-hi si no fos que m'arribaven regularment encoratjaments fraternals.

Recorro doncs a una altra tàctica... Escarboto amb el martell piolet minúscules osques; confio en aquestes preses improvisades; puc guanyar alçada a poc a poc, al límit de l'equilibri i tement de veure com es desprèn la placa de glaç pel meu pes. Evito el més mínim moviment brusc, el més mínim lliscament de peus; aconsegueixo guanyar alguns metres.

Sortosament, el pendent en amunt s'atenueja un xic i al cap de poc assoleixo, a l'esquerra, una mena d'illot rocallós, on puc finalment —com el naufrag aferrant-se a la boia salvadora— aturar-me i reprendre l'alè.

Havent establert un punt de reunió prou bo, crido Pierre i li dic que finalment ja pot venir a trobar-me. Quan apareix a la part de dalt del sostre de glaç, amb la cara demacrada pel fred i l'esforç, capto en ell una expressió de triomf que, de cop i volta, em fa sentir pagat de totes les penes passades.

«Després d'un pas com aquest —m'etziba— ¡ja no ens aturarà res!»

Més amunt encara ens espera una llarguíssima llargada... Sobre unes roques llises i arrodonides, recobertes d'un verglas tenaç i traïdor, ens desplaçem cap a la dreta fins a guanyar el llit mateix del Couloir... Arribo al límit de corda, enfonsat fins al genoll en la neu ingrata del fons del Couloir, polit en aquest punt per les caigudes de pedres de l'estiu.

Al seu torn, el meu germà puja lentament redoblant les precaucions..., recupero la corda fluixa, sense batzegades, ben a poc a poc. Un xic més amunt ens plantem sobre la gelera de la part superior de la Y. Ara el pendent torna a ser fort, però la neu és favorable i el terreny, finalment, segur. Anem pujant, ara l'un ara l'altre.

La tarda ja és ben encetada quan arribem al capdamunt de la gelera a nivell de l'estrangulació mitjana del Couloir. Darrere la cornisa que corona la gelera, apareix una rimaia de força amplada. Aquesta important anfractuositat ofereix un refugi inesperat, emparat a més pel recer de la gran paret. Tinc una viva satisfacció. S'imposa un alto d'absoluta necessitat. Amb l'ajuda de mans, peus, estakes i piolets organitzem el lloc a conveniència nostra. Malgrat l'hora certament prematura decidim fer-hi bivac. Ens regalem uns instants de contemplació a la balconada: l'espectacle val la pena.

Dos metres per sobre del sòl del nostre aixopluc, des de la mateixa cresta de la cornisa, l'esguard s'enfonsa vertiginosament en una sinistral afrau. Ara amagant-se, ara reapareixent, el Couloir, en el qual s'inscriu netament el rastre de la nostra remuntada, s'insinua, s'esquitlla entre tenebrosos panys de parets.

Al lluny, la visió és d'allò més asserenada: sota un celatge pàl·lid d'una meravellosa nitidesa, mentre la vall de Gaube als nostres peus s'aombra a poc a poc, els adomassats immaculats del Cabalirros i del Monné, completament desplegats, resplendeixen sota la llum opalescent del sol ponent. La disposició

FOTO: JEAN I PIERRE RAVIER

excepcionalment favorable de l'emplaçament junt amb la immillorable qualitat del nostre equipament, faran d'aquesta nit d'hivern al Couloir de la Y un dels nostres millors bivacs.

Rarament ens haurem sentit tan afortunats, tan absolutament isolats com en aquestes llargues hores nocturnes al cor del Vinhamala.

I som aquí, a mitja alçada a penes d'aquest Couloir desconegut... ¡i la zona on preveiem de trobar les pitjors dificultats encara no ha estat abordada!

Silenciosament, encara ben ensonyats, deixem amb recança el nostre aixopluc hospitalari.

LA LLIBERTAT RETROBADA

A la dreta, damunt el penya-segat que ens ha aixoplugat, el Couloir s'estreny talment una llarga xemeneia vertical, encoixinada de glaç. Petits núvols de neu polvorosa se'n desprenen amb intermitència.

A mà dreta, paral·lelament a la xemeneia, un dièdre regular, estriat de fissures, es dibuixa en plena paret... La via passa per allí.

Giro cap a unes llatres malmeses i dretes; amb el martell faig saltar el glaç que cobreix la més mínima aspror. Sòlids pitons, bones preses, ¿què es pot demanar més? ¡El goig de grimpar, finalment!..., ¡amb confiança... amb convicció... amb joia!

L'entusiasme, ¡per dissort!, no dura pas més que dues belles llargades verticals... Arribem a una zona menys dreta. L'hivern ens mostra les dents... Obli-

gats de nou a esquitllar-nos de les traïdories del verglas i la neu, amb precaució, continuem enlairant-nos paral·lelament al Couloir una vintena de metres a la dreta.

Des de la petita aresta que ara seguim se'ns ofereixen àmplies i corprendedores visions sobre una munió de fantàstiques parets. Innombrables llengües de glaç lluentegen sobre les llastres grises del Piton Carré, força proper... Darrere nostre, el corn terminal de la Pique Longue continua tornant-se rosa —com qualsevol «russelliana» eternitat— al sol de l'alba, mentre que en avall, la paret, amb els seus oripells hivernencs, no té res a envejar a d'altres parets semblants himalaïanes que jo he conegut.

Tot d'una ens barra el pas una paret extraplomada al peu de la qual la aresta on som desapareix sota una congesta.

Enfonso amb dificultat les meves quatre extremitats dins la massa nival, assoleixo penosament la roca i hi planto un sòlid pitó.

Pierre se'm reuneix. Examinem junts què ens cal fer per tornar al séc del Couloir; ¡el qual apareix imprecís per sobre d'un bloc encaixonat! Una congesta important n'omple el fons; la inclinació em sembla impressionant. Pierre es deixa anar avall lentament amb la corda en direcció al pendent nevad piquetejat d'innombrables esclats de pedram. La situació ens sembla poc segura. ¡Si l'ardor dels raigs de sol, més amunt, pogués moderar-se! ¡El desig seria escoltat!

El pendent és rost però avancem amb total seguretat. Estaques i piolets permeten d'establir, a cada relleu, sòlids punts d'assegurança.

Una roca enorme divideix el Couloir en dues branques. Abandono la neu i intento superar de front aquest nou obstacle... Aquest esquist no és pas dels millors ni tampoc abundós en preses... Un respir penós a sobre d'un «pas» d'equilibri, més que delicat, i de nou la neu... estantissa, fugissera, inconsistent.

Em guanya el malestar, massa que el conec... Em sulfura trobar-me així, a la mercè de la més minsa placa traïdora, al capdamunt del pendent per efectuar el darrer relleu amb tota seguretat. M'insinuo, adherit a la placa rociosa dreta sobre el Couloir. Pierre remunta arrossegant en la neu —com un infant la joguina— els nostres impediments lligats en doina, a l'extrem d'una cordeta. Així que m'assoleix, fujo d'aquests topants poc simpàtics i en fico ràpidament a la dreta en una rossegura de tarteram soldat pel gel. En endavant tenim l'èxit assegurat.

La bretxa summital té l'aspecte misteriós i venerable d'un monumental porxo antic, mig esboldregat... Feixos de llum penetren majestuosos per un esvoranc gegantí. El vent glacial que s'hi precipita a ràfegues, saluda la nostra arribada de cara al gresol meravellós de la gelera d'Ossoue. (3)

Aquest sol engegador... Aquest vent furient... ens fan recobrar la joia... ¡reconquerir la llibertat! El Russell no ens oferirà després el vigor de la victòria, com ja fa anys a Brulle i a Célestin... Però ¿què hi fa! Nosaltres assaborim, en silenci, l'inefable, la millor recompensa.

Jean Ravier
flanquejant la
congesta de la meitat
inferior del Couloir d'Y.

NOTES:

(1) L'autor es refereix a la primera ascensió efectuada al Couloir de Gaube, el 7 d'agost de 1889, per Henri Brulle, Jean Bazillac i Roger de Monts, acompanyats pels guies Célestin Passet i François Bernat-Salles.

(2) La primera ascensió a la cara nord del Piton Carré, l'efectuaren en Jacques Teillard i els germans Jean i Pierre Ravier, el 31 de juliol de 1954.

(3) La gelera d'Ossoue és la de més extensió del Vinhamala.

El pou del Gel del BOUMORT

Manuel Cortès Ribelles

Lleida, octubre del 2004

Avui dia, són per a nosaltres coses habituals prémer un interruptor i que s'encengui el llum, obrir una aixeta i que surti aigua o obrir el frigorífic i treure uns glaçons perfectes.

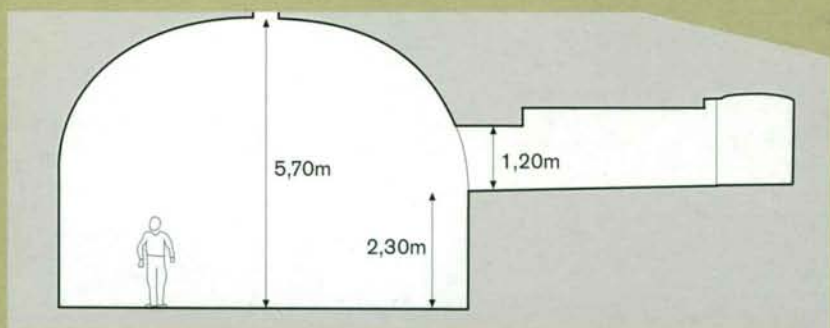
Ni tan sols se'ns acut pensar que, temps enrere, això no era pas tan corrent. Certament, quan no hi havia llum elèctrica, l'enllumenat domèstic consistia en quinqués, espelmes o llums d'oli; quan a les cases no hi havia aigua corrent, calia anar a la font a buscar-ne, amb càntirs, i pel que fa als glaçons, a l'estiu no se'n podia obtenir fins que es va descobrir la manera de fabricar-ne artificialment. L'enginy humà, però, havia cercat i trobat la solució: la neu i el gel de l'hivern es conservava en l'interior de construccions *ad hoc*: els pous del glaç.

Els pous del glaç

Un pou del glaç, com és a bastament sabut, era una excavació de planta generalment circular, interiorment revestida amb parets gruixudes d'obra seca o de maons, i tapada per una volta o cúpula hemisfèrica, amb unes obertures estretes adients per empouar la neu o el glaç, i també per treure'l arribat el moment. Calia aïllar la massa del gel per mitjà de palla, gleva o brancatge, i obturar les obertures de la mateixa manera. També s'hi havia de preveure un drenatge. Les pous o congestes artificials eren pròpies de muntanyes en què nevava abundantment, com és el cas del Montseny, i consistien en una cavitat més ampla que fonda i sense volta protectora, on s'hi apilava la neu, que després era tapada amb una capa gruixuda de branques o gleva que feia d'aïllant.

Els pous emplaçats a muntanya solien omplir-se de la neu caiguda pel voltant, la qual, pel seu propi pes, acabava convertint-se en glaç. En canvi, els que estaven situats a cotes més baixes, on nevava poc, s'omplien directament del gel obtingut en glaçar-se unes

DIBUIX: LAURA AGUILAR

basses de poca fondària, o bé de rius i rierols. Naturalment, si no nevava o no feia prou fred, el pou no podia omplir-se, i aleshores hi havia escassetat o manca de glaç a l'estiu següent. Com veurem més endavant, però, les condicions climàtiques al llarg de l'època en què els pous van estar en actiu, foren especialment favorables per al seu funcionament. No ens allargarem més sobre els pous artificials, ja que han estat estudiats i descrits a bastament.

El dibuix mostra, a tall d'exemple, l'alçat d'un pou de glaç artificial. Podem fer-nos una idea general de les dimensions d'aquestes excavacions de planta circular, tapades per una cúpula hemisfèrica amb una única obertura per empouar el glaç o la neu. El dibuix també presenta una galeria lateral per accedir-hi i extreure el glaç.

FOTO: ARXIU FOTOGRÀFIC CEC

Extracció dels blocs de glaç de l'interior del pou d'obra seca núm. 2 de l'Avencó (Aiguafreda), el juliol de 1931. Podem observar que la palla i el brancatge aïllen la massa de gel per protegir-la.

Els pous del glaç naturals

Una finalitat semblant a la dels pous artificials, l'acomplien certes cavitats naturals situades en algunes muntanyes, prou altes per garantir una forta innivació hivernal i una temperatura estiuenca relativament fresca. En aquestes cavitats la intervenció humana es limitava a treure'n el gel a l'estiu, però la formació i l'acumulació de gel depenia, exclusivament, de la mare naturalesa.

Com a excursionistes, hem tingut l'avinentesa de veure de prop alguna d'aquestes cavitats. Citem, a tall d'exemple, la ben coneguda Bòfia, del Port del Comte,

situada a 2.063 m d'altitud, on el gel es forma per l'acumulació de la neu que cau per l'àmplia boca, o el forat del Gel, al Montsec de Rúbies, situat a 1.320 m, on els degotalls del sostre es glacen per la baixa temperatura interior i originen estalagmites de gel pur i transparent (fenomen –cal dir-ho– cada vegada menys freqüent). Però pocs excursionistes coneixen el pou del Gel de la serra del Boumort. Crec que val la pena dir uns mots sobre aquesta nevera natural, si més no per posar en clar les contradiccions i els errors que apareixen a les poques publicacions en què se'n fa esment.

Pàgina anterior: Vista del vessant N de la serra del Boumort desde la serra de Palles.

FOTO: MANUEL CORTES

El nucli central i més elevat del Boumort, vist des de prop del coll de la Basseta.

La creu indica l'emplaçament del pou del Gel. A l'esquerra són visibles les tarteres (la gran i la petita) per on passa el camí i, a la dreta, la pedregosa canal que puja al cim.

EL POU DEL GEL DEL BOUMORT

La primera referència escrita de què tenim notícia és al *Diario de los viajes hechos en Cataluña*, de Francisco de Zamora, en què escriu, el 29 de setembre de 1788:

Pablo Servós, del lugar de Freixa, pastor de la Conca, me dio noticias de la fuente de hielo sita en la montaña del Boumort... Se halla dicha fuente en una grande umbría, a la cual sólo toca el sol muy pocos días al año. Es una cueva como una sala mediana de grande; cae el agua del techo gota a gota por destilación, sin advertirse rajadura alguna; y conforme va cayendo a tierra, se huela. Llevan todo el verano hielo de esta fuente a muchos pueblos de estas cercanías, entre ellos Tremp, Orgañá, la Pobla y otros.

I una de les respostes al qüestionari del mateix F. de Zamora, la del corregiment de Talarn, també fa esment d'aquesta font de gel que sembla que es descriu amb una exageració evident.

Seixanta anys més tard, Pascual Madoz, en el seu *Diccionario geográfico, estadístico e histórico de España y sus posesiones de ultramar*, publicat a Madrid a mitjan segle XIX, diu textualment, en parlar del municipi d'Aramunt:

Lo mas notable del término es una cueva que hay en la ladera meridional de la montaña de Boumort, en la cual se forman continuamente gruesas masas de hielo de diversas y caprichosas figuras con el agua que mana por todas partes, aún en medio de los calores del estío, en cuya temporada produce más de 8 arrobas de hielo por día, mucho más duro que el que se saca de las neveras comunes.

Fins aquí les paraules de Madoz. Aramunt, però, que fou cap de municipi fins a mitjan segle XX (avui dia integrat al de la Conca de Dalt), tenia un terme molt reduït, de només 25,38 km², que no arribava a tocar ni de lluny la serra del Boumort. No podia trobar-se dins del seu terme la cova de què parla

Madoz, el qual, d'altra banda, la situa al vessant «meridional» de la muntanya i afirma que el gel s'hi forma fins i tot a l'estiu en glaçar-se l'aigua que brolla arreu. No coneixem cap cavitat en aquest vessant de la serra que pugui relacionar-se ni remotament amb la descrita, motiu pel qual creiem que Madoz va interpretar erròniament les dades que li va donar algú del país, ja que la cova, tal com la descriu i en el lloc on la ubica, no existeix.

Els autors posteriors no afegeixen gens de llum a la qüestió, i sembla que es limiten a repetir el que va escriure Madoz. Norbert Font i Sagué, per exemple, en el *Catalech Espeleològic de Catalunya*, de l'any 1897, hi diu, referint-se també al terme d'Aramunt: «COVA DEL BOUMORT. En el vessant meridional de la muntanya del mateix nom. Dins s'hi formen, segons diuen, grans masses de gel de l'aigua que brolla per tots costats». La *Geografia general de Catalunya*, de F. Carreras Candi (1919), inclou en el primer volum un catàleg espeleològic nou i més ampli, obra de Marian Faura i Sans, en què consta un altre cop la cova del Boumort en el terme d'Aramunt, amb el detall del gel i afegint que és de poca importància. I en el volum d'aquesta mateixa obra, que correspon a les terres de Lleida, Ceferí Rocafort escriu, en parlar de la serra del Boumort: «En la vessant palleira hi ha lo pou del Gel, que se'n troba en abundància fins a lo pich de l'estiu». Almenys hi ha més concreció. Ja sabem que és al vessant palleirès, i se l'anomena pel seu nom verdader.

La monografia *La sierra del Boumort*, publicada pel CEC l'any 1965, inclou un extens capítol sobre espeleologia, amb una notícia breu sobre el pou del Gel, la primera que posa les coses al seu lloc, ja que situa la cavitat a prop del cim del Boumort i a uns 1.930 m d'altitud. Finalment, el *Catàleg espeleològic de Catalunya*, de J. Borràs, J. M. Miñarro i F. Talavera, volum 3, dedicat al Pallars Jussà, repeteix la notícia de la monografia del CEC. Fins aquí el poc que he trobat escrit. Tanmateix, el pou del Gel del Boumort és ben conegut a tota la rodalia, com he pogut comprovar a Hortonedà, Taús i la vall de Cabó.

FOTO: ROGER RIVIRA

La serra del Boumort

Situada entre el Segre, a llevant, i la Noguera Pallaresa, a ponent, entre Organyà i la Pobla de Segur, és un dels relleus integrants de les serres interiors dels Prepirineus, i fa de partió entre l'Alt Urgell i el Pallars Jussà. És el nucli central d'un extens sistema de serres secundàries, entre les quals són ben individualitzades les de Prada i de Cuberes, al nord-est i nord-oest respectivament; la carena de la Cogomera i els cingles de Pessonada, a l'est i l'oest, i les serres de Sant Joan i de Carreu, al sud-est i sud-oest. Tant el grup central, que assoleix els 2.077 m d'altitud al cap del Boumort, com els relleus accessoris, estan modelats en dures calcàries cretàcies o bé en conglomerats terciaris.

Gran part de la muntanya és coberta d'un mantell vegetal ric i variat de pinassa, pi rojal i pi negre a les zones més altes, amb presència d'abet. També hi ha roures, alzines i, en general, la vegetació pròpia de les altres serres dels Prepirineus. Quant a la fauna, cal fer esment de la Reserva Nacional de Caça establerta a la zona, que comprèn unes 13.000 ha de la muntanya, amb més d'un miler de cérvols, un nombre força més reduït de cabriols i, fins i tot, alguna daina, segons diuen. A més d'aquests grans mamífers, hi abunda el senglar. Entre les aus, destaca la presència de grans carronyaires com el voltor i, molt més rarament, el trençalòs —el Boumort és un dels darrers reductes d'aquesta espècie amenaçada.

El Boumort és un dels darrers reductes d'una natura relativament intacta, que mereix un profund respecte. Hi ha zones molt sensibles per la presència d'espècies força amenaçades (gall fer, trençalòs i d'altres) que no s'han de travessar en època d'aparellament i incubació. Per altra banda, dins del territori de la Reserva Nacional de Caça cal estar amatent a la presència dels caçadors, habitualment acompanyats pels guardes (de mitjan octubre a primers de març). I, no cal dir-ho, respectar els advertiments que els guardes o els agents rurals puguin fer en tot moment.

El clima és el propi de les serres interiors, amb influència mediterrània als vessants orientats al sol i centreeuropea als vessants obacs, fins i tot boreal als indrets més enlairats. És, doncs, una zona de transició entre la baixa muntanya mediterrània i l'alta muntanya pirinenca. La pluviositat supera els 1.000 mm a les zones altes; els mesos més plujosos són el maig, el juny, el setembre i l'octubre. Als cims neva des del novembre fins a l'abril, però no és rar que nevi a l'octubre o al maig. La neu es fon aviat al sol, però no a l'obaga, on pot subsistir tot l'hivern, especialment a les zones més altes.

*La serra del Boumort,
des del'Obaga del
Portal*

FOTO: MANUEL CORTÉS

La boca del pou del Gel, el dia 7 de juny del 2004. S'hi veu encara força neu glaçada, però en una visita posterior, tres setmanes més tard, ja no n'hi quedava gairebé gens.

La part alta del Boumort recorda bastant el Port del Comte. A l'esquerra, el cap del Boumort (2.077 m, vèrtex geodèsic de 1er ordre) i a l'extrem de la dreta el cap del pou del Gel, de la mateixa alçària.

El mapa topogràfic a escala 1/25.000 de l'*Instituto Geográfico Nacional*, full 252-IV «Aramunt», retola el pou del Gel, però cap signe n'indica la ubicació concreta; per la retolació, podria semblar que està situat a llevant del turó, cota 1.975 m, que domina l'obaga de la coma d'Orient. Vam visitar el lloc i, curiosament, en aquest indret, a 1.940 m d'altitud, hi ha una cova: una esquerda al caire del cingle, més o menys d'1 m d'ample i uns 15 de llarg, originada per l'atracció al buit i coberta de blocs, amb tres obertures en forma de pous que donen a l'interior, i l'entrada més avall, gairebé a nivell. Probablement, aquesta petita cavitat pot acumular neu a dins, però no conservar-la més enllà de començaments de primavera, a causa de la insolació que rep. No és aquí, doncs, el pou del Gel, malgrat la semblança en altitud i situació.

Finalment, gràcies a la informació recollida a Hortonedà, vaig poder visitar l'autèntic pou del Gel: es troba a ponent de l'àmplia collada del prat de Muntaner i gairebé exactament al nord de la punta NE del Boumort, de 2.077 m, coneguda precisament amb el nom de *cap del pou del Gel*. És una cavitat petita, entre blocs de roca, que forma un conducte estret que s'enfonsa en fort pendent, el qual, després d'uns 10 m de recorregut, acaba obstruït per roques i detritus procedents de l'exterior. Segons diversos testimonis, per unes esquerdes impenetrables surt un corrent d'aire notablement fred. Hem de dir que nosaltres no hem notat aquest corrent, per bé que la temperatura al fons, a les 11 del matí del 23 d'octubre del 2004 (dia anormalment calorós, gairebé de ple estiu), era de 4° al fons del pou, i de 9° a l'exterior. Al prat de Muntaner, arribava a 13°. Res ha d'estranyar, doncs, que en èpoques més fredes que l'actual es congelessin les filtracions procedents de l'exterior i el glaç pogués perdurar a dins de la cavitat en ple estiu, sobretot si

aquesta era més profunda que avui dia, cosa que només una desobstrucció podria esclarir. És ben il·lustratiu dels canvis de les condicions climàtiques el fet que, en els temps de Zamora i de Madoz, la glacera d'Aneto, a tall d'exemple, ocupava més de 260 ha, reduïdes actualment a menys de 90.

El glaç s'origina actualment per acumulació de la neu caiguda. És fàcil explicar la persistència de la neu i el glaç en aquest indret, que es troba a 1.875 m d'altitud, en un rost vessant encarat exactament al nord; en aquesta direcció, només la carena del Pi Sec (1.916 m) el sobrepassa lleugerament en alçària, però sense oposar cap obstacle als gèlids vents procedents de l'alta muntanya. Per altra banda, per damunt del pou del Gel, el vessant té una inclinació mitjana de més de 45° i, com a conseqüència d'això, el sol no hi pot arribar des de l'inici de la tardor fins al de la primavera. A més, a causa de la irregularitat del terreny, la presència del bosc xamós i l'existència d'un petit nervi de la muntanya a cada costat, el període d'insolació és encara més reduït, i l'indret és notablement ombriu i frescal.

El pou del Gel del Boumort havia servit antany de dipòsit natural de glaç, i talment com els pous artificials, fornïa a l'estiu el seu producte, que en aquest cas era destinat a usos medicinals més que no pas sumptuaris. El glaç es baixava preferiblement de nit, a l'om d'animal de bast i ben embolicat amb palla i cartrons, per Hortonedà i la Pobla de Segur, i allà era carregat en carro i portat fins a Tremp. El trajecte s'allargava prop de 10 hores i, naturalment, hi havia força pèrdua, però no hem pogut escatir en quina proporció. Per similitud amb altres llocs, podríem suposar que la pèrdua arribava al 30 %, però a la Catalunya interior, de clima més continental, les nits són més fresques que al litoral, i potser la minva no era tan important. Tampoc no hem pogut saber a quin preu es pagava el glaç.

FOTO: MANUEL CORTÉS

LA PETITA EDAT DEL GEL

La indústria del fred artificial va anar arraconant l'explotació d'aquesta nevera natural que, no obstant això, va perdurar gairebé fins a la Guerra Civil (1936-1939), de manera que encara hi ha qui la recorda en activitat. Arribats en aquest punt ens preguntem si aquesta activitat hauria pogut subsistir en cas que no s'hagués inventat el gel artificial. La resposta és, clarament, «no». El motiu és que sembla que tant els pous de gel artificials com les neveres naturals van aprofitar un període de refredament climàtic conegut com *la petita edat del gel*, que es va iniciar a Europa cap al segle XV i es va agreujar a partir del segle XVII, per acabar al final del segle XIX. Aquest període de refredament va originar la reaparició de les glaceres pirinenques, avui en lamentable i fatal regressió. Als Alps es va produir un notable avenç de les glaceres cap a zones més baixes, i en documents de l'època consta que els sacerdots pronunciaven exorcismes contra les llengües de gel que envaïen les altes pastures.

S'ha pogut saber que la temperatura mitjana durant aquesta «miniglaciació» no va baixar més d'un grau respecte de la normal d'abans. És sorprenent que un canvi tan petit originés un resultat tan notable, però cal tenir en compte que el fenomen glacial, com altres fenòmens naturals, és un lent procés acumulatiu. No es coneix amb seguretat la causa de la petita edat del gel; tampoc la de les grans glaciacions quaternàries, però en el cas de la més recent és estrany, ja que va tenir lloc quan els éssers humans ja no vivien en coves i tenien coneixements científics i aparells de mesura. S'ha volgut atribuir a causes astronòmiques, com ara l'anomenat *mínim de Maunder*, una època en què l'activitat solar, referida al cicle periòdic d'onze anys de taques fotosfèriques, es va mantenir anormalment baixa. Tanmateix, el mínim de Maunder va tenir lloc entre els anys 1645 i 1715,

FOTO: MANUEL CORTÉS

un període molt més curt que la petita edat del gel i iniciat molt més tard, motiu pel qual no es pot, raonablement, invocar com la seva causa.

La data de construcció dels pous artificials és eloqüent i confirma el fet: el gran pou de la Bisbal d'Empordà va ser construït el 1576; dos pous de Maçanet de Cabrenys són del 1616 i un altre, del 1680; el de la carena del pou de Glaç, a la serra de l'Obac, és del 1706. I un escrit de Pere Gil datat el 1600 diu: «Les muntanyes de Prades són molt altes... i en elles s'hi recull i empoua neu d'hivern, la qual serveix a l'estiu de regal a la terra baixa del Camp de Tarragona...». Recordem també que el mateix any 1600, el fred va matar la vinya i l'olivera en molts llocs dels Prepirineus on hi havia aquests conreus. Avui dia, en canvi, molts hiverns ni tan sols neva, o ho fa en poca quantitat, en els indrets on hi havia pous (muntanyes de Prades, serra de l'Obac, Garraf...) i possiblement només al Montseny seria possible empouar neu. Quant al pou del Gel del Boumort, la persistència de la neu glaçada s'allarga avui dia només fins als primers dies de l'estiu. Antigament, però, era permanent, i les romanalles de glaç d'un any enllaçaven amb les primeres neus de l'altre. A poc a poc, i pels motius que hem vist, la durada del glaç s'ha anat escurçant. Segons testimonis orals, fins passat l'any 1960 encara se'n podia recollir al mes d'agost i, excepcionalment, Ramon Boixareu conta haver-n'hi trobat fins i tot a l'agost de 1987.

L'àmplia collada del Prat de Muntaner, i els cingles summitals del Boumort. A la dreta, elevada, es veu part de la tartera per on passa el camí del pou del Gel.

L'aproximació més curta i directa és per Hortonedà, població que gaudeix d'una bona panoràmica, situada als vessants orientals de la serra del Boumort, a uns 1.012 m d'altitud i a 12 km de la Pobla de Segur, per una carretera estreta i sinuosa que passa pel Pont de Claverol i Claverol. A partir d'Hortonedà, la carretera esdevé una pista de terra, actualment en un estat acceptable i a l'abast dels turismes si es va amb cura. Cal seguir aquesta pista a partir de les darreres cases, on acaba l'asfaltat. Es passa pel coll de la Creu (1.297 m) i es baixa a creuar la Llau de Perauba. Font Nova a frec de pista. Poc després, es té el mas dels Freixes a l'esquerra.

8,4 km Bifurcació: el trencall de mà dreta puja al refugi lliure del Boumort per baixar després al coll de Llívia. Cal seguir recte enfront, per entrar a l'àmplia coma d'Orient, on hi ha algunes bordes. Un parell de revolts permeten guanyar alçària pel vessant obac, vestit d'ufana pineda. Llarga diagonal cap a llevant, i font del prat de Muntaner, ja a les envistes de la carena.

17,0 km Prat de Muntaner (1.840 m), àmplia collada herbosa a la carena de la muntanya, entre el tossal de Caners al nord-est i els cims del Boumort al sud-oest. Partió d'aigües entre el Segre i la Noguera Pallaresa, a cavall entre l'Alt Urgell i el Pallars Jussà. Cap a llevant neix la bonica vall d'Inglada, tri-

Aquest treball ha estat possible gràcies a la informació recollida de diferents fonts: Àlex Roca, Jaume Gasa i Pepe del Músic, tots tres veïns d'Hortonedà; Josep Pepito Obiols, del Vilar de Cabó, i Francesc Beato, de Barcelona, que m'ha facilitat còpia de documentació antiga. A tots, el meu agraïment.

butària de la de Cabó, i cap a ella segueix la pista, si bé ara només és apta per a vehicles tot terreny. Al prat de Muntaner s'inicia la ruta a peu. Seguirem el llom en direcció al sud-oest, deixant a mà esquerra el camí de la Creueta (el normal per pujar al cap de Boumort) per entrar al bosc, seguint un corriol que puja un xic (fites) per avançar aviat de pla cap a mà dreta (ponent). Al damunt tenim uns espectaculars cingles, mig amagats pel bosc de pi negre.

0,12 h Tartera pendent i poc estable que cal travessar fent un flanqueig. Prou que el camí era força millor quan hom treia glaç, però l'abandó ha fet que el pedregar l'hagi anat envaint. Travessada la tartera, es torna a entrar al bosc i poc després ve una segona tartera, molt més petita. Cal parar atenció a les fites, per no confondre el camí amb els rastres traçats pels animals salvatges.

0,25 h En una clotada plena de rocs, immediatament abans d'un nervi rocallós, dues fletxes vermelles pintades a terra assenyalen cap avall. Unes passes al dessota s'obre la boca del pou del Gel (1.875 m), de què hem parlat abans a bastament. La situació de l'indret és: X = 1° 08' 38" E, Y = 42° 14' 36" N. (UTM: X = 0346864E, Y = 4678538N).

Des d'aquí podem tornar al prat de Muntaner pel camí de vinguda, o bé pujar als cims superiors del Boumort. Per a la segona opció, anirem cap a ponent i en baixada pel peu de les roques, seguint unes fletxes pintades a terra, i a poc arribarem a una ampla canal de tartera, força redreçada. Cal remuntar-la, preferiblement pel marge i arran del cingle. Més amunt, un morro de roca sembla partir la canal, amb un índex de corriol cap a l'esquerra. No l'hem de prendre, car no du enlloc, sinó seguir canal amunt. La tartera és substituïda per l'herbei, i s'arriba al final del fort pendent.

0,45 h Cap de la canal (2.010 m), ja a l'altiplà superior de la muntanya. Deixant un sender que marxa cap a llevant, anirem en direcció sud per entre el bosc de pi negre, en suau pujada, seguint rastres de corriols fins a les trencades calcàries de la carena.

0,55 h Cap del pou del Gel (2.077 m) o punta nord-est de la muntanya. Antany gaudia de bona panoràmica, però els pins, en créixer, l'han amagada a poc a poc. Cap al sud-oest es veu el cap de Boumort, coronat pel senyal geodèsic. Per anar-hi, seguirem el llom que hi porta, evitant tant com es pugui els incòmodes rasclers.

1,10 h Cap de Boumort (2.077 m), vèrtex geodèsic de primer ordre. Dilatada panoràmica a tot el contorn, dels Pirineus al Montsec i a la serralada Prelitoral, i del Turbó al Cadí, al Pedraforca i al Port del Comte. Marxarem llom avall, en direcció sud per una pista precària, que aviat deixarem per girar a l'est cap a una àmplia coma herbada. Es troba la

FOTO: MANUEL CORTÈS

tanca de filat de la reserva de caça, que un portell permet creuar. Seguirem pel costat de la tanca fins a arribar a un altre portell.

1,30 h La Creueta del Boumort (1.981 m), gran replà herbat que per la part de llevant domina la capçalera de la vall d'Inglada. Cap al nord baixa el camí, coincidint amb l'ancestral cabanera, seguida antany pels ramats transhumants en la seva anyal peregrinació de la terra baixa a la muntanya. L'esmentat camí baixa de flanc sota el cingle summital, ben indicat amb fites i dominant tothora una bella panoràmica sobre la vall d'Inglada. Es passa per la petita Esplugu de les Ordigues, en un planell farcit d'aquestes herbes coents, únic aixopluc en tota aquesta zona.

2,00 h Prat de Muntaner, des d'on s'ha iniciat el recorregut a peu.

El camí que uneix el prat de Muntaner i la Creueta del Boumort domina tothora una bella panoràmica sobre la vall d'Inglada. Per aquí passa l'ancestral cabanera o carrerada, seguida pels ramats transhumants.

Bibliografia

«La Sierra del Boumort». Montaña, núm. 100 (1965-1966).

BORRAS, J. / MIÑARRO, J. M. / TALAVERA, F. *Catàleg espeleològic de Catalunya*. Vol. 3. Barcelona: Poliglota, 1979.

CARRERAS i CANDI, F. *Geografia general de Catalunya*. Barcelona, 1919.

COLL, PEP. *Respostes al qüestionari de F. Zamora*. Introducció de R. Boixareu. Lleida, 1990.

CORTÈS, MANUEL. «La serra del Boumort i muntanyes veïnes» [en premsa].

FERRANDO, ANTONI. «Sant Llorenç del Munt i Serra de l'Obac». *Història i Arqueologia* (UES, 1983).

GALLARDO, ANTONI. «El glaç natural, indústria rural que desapareix». *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya* (abril, 1933).

MADOZ, PASCUAL. *Diccionario geográfico, estadístico e histórico de España y sus posesiones de Ultramar*. Madrid, 1845.

NUET, JOSEP. «Els pous de neu del Montseny». *Muntanya* (agost, 1980).

ROURE, PERE. «Els pous de neu de Maçanet de Cabrenys». *Muntanya* (octubre, 1991).

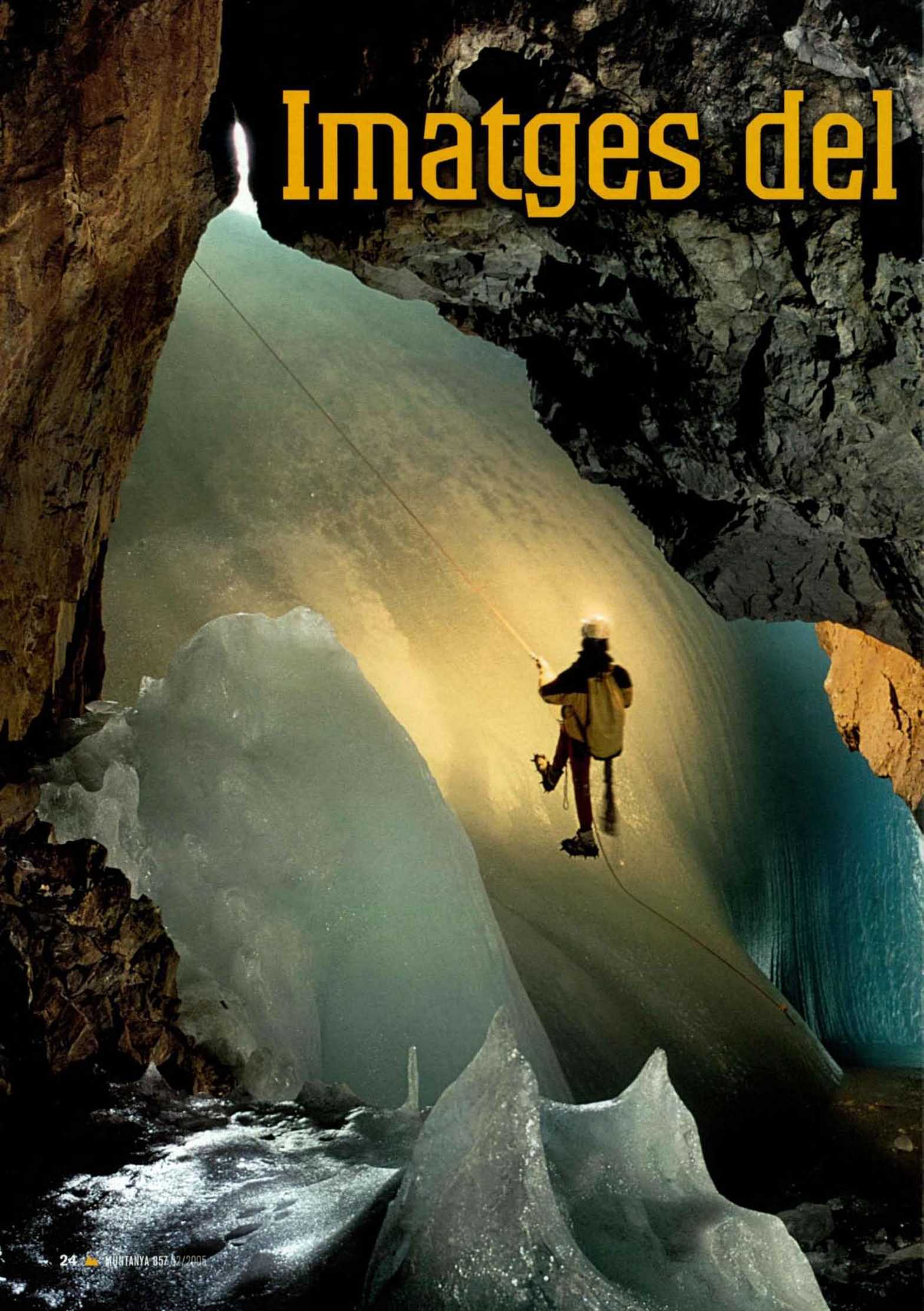
ZAMORA, F. DE. *Diario de los viajes hechos en Cataluña*. Barcelona: Curial, 1973.

Cartografia

Mapa topogràfic nacional, a 1/25.000. Madrid: IGN. Fulls 252-IV «Aramunt» i 253-III «Cabó». Els fulls 252-II «Gerri de la Sal» i 253-I «Taús» completen tota la zona del Boumort.

Mapa topogràfic de Catalunya, a 1/25.000 [en preparació].

Imatges del

A full-page photograph showing a person ice climbing a massive, translucent glacier inside a cave. The climber is positioned in the center-right, facing away from the viewer, and is illuminated by a bright headlamp. A rope extends from the climber upwards towards the top left. The surrounding rock walls are dark and jagged, contrasting with the smooth, blue-tinged ice. The scene is dramatically lit, with the headlamp creating a strong beam of light on the ice.

món subterrani

L'espeleologia al Centre des de sempre

Textos: **Ferran Alexandri**

Fotografies: **Roger Rovira**

El Centre Excursionista de Catalunya ha demostrat des dels seus inicis un interès pel que fa al món subterrani, que aquí presentem a través d'unes imatges ben suggerents. Sota terra hi ha un món meravellós al qual tenen accés tan sols els espeleòlegs.

La descoberta d'un univers excavat a la roca, construït per la força de l'aigua i el pas del temps. Les coves i els avencs, el ventre de la Terra, l'amagat regne de l'Hades que cantaren els antics i que fou elevat a categoria de ciència pels pioners de l'espeleologia.

UNA VELLA I CONEGUDA HISTÒRIA

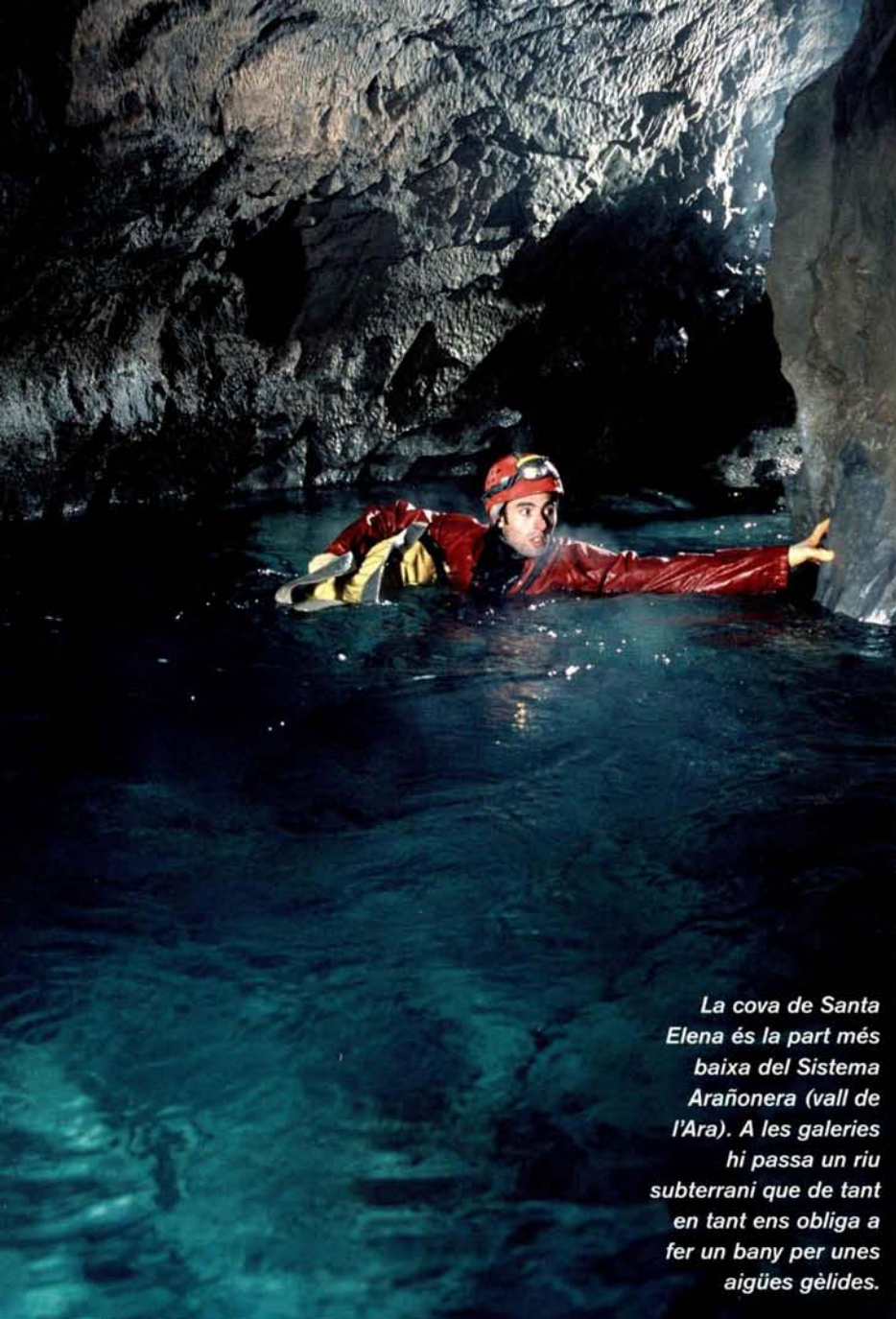
El Centre Excursionista de Catalunya, constituït el 1890 per fusió de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques (1876) i l'Associació d'Excursions Catalana (1878), inicià, tradicionalment, els estudis espeleològics a Catalunya sota l'impuls de Nòbert Font i Sagué.

El cert és que l'espeleologia sempre ha estat present en els homes del Centre des de la seva fundació i abans encara. Tant és així, que es pot constatar que cap a mitjan anys cinquanta el descobriment i l'exploració de coves havia despertat un gran interès. Valgui l'exemple dels del Dr. Joaquim Font i Farrés, que el 1851 localitzà a Collbató la cova del Salnitre, perquè li havien parlat d'unes coves existents a Montserrat que havien estat visitades per algunes persones des de 1511 a 1771, però oblidades des de feia molts anys, malgrat que la gent de la zona en tenia referència des de la guerra del Francès. Després Víctor Balaguer les divulgaria en la guia *Montserrat y sus cuevas*, publicada el 1857.

L'espeleologia científica és la disciplina que agrupa un conjunt de ciències que tenen com a objectiu l'estudi d'algun aspecte del món subterrani, com ara la geologia, la hidrologia, la biologia, l'arqueologia o la topografia.

Davallant la rampa d'entrada de la cova Gelada de Peñaforca (vall d'Ansó), que fou descoberta per membres de l'ERE l'estiu del 2002.

Superant un laminador amb la tècnica d'oposició a l'avenc dels Pouetons de les Agulles (Montserrat).

La cova de Santa Elena és la part més baixa del Sistema Arañonera (vall de l'Ara). A les galeries hi passa un riu subterrani que de tant en tant ens obliga a fer un bany per unes aigües gèlides.

El 1877 l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques va ressenyar l'exploració de la cova de na Guilleuma (Vallès Occidental) en el primer volum del seu butlletí. També cal destacar l'impuls d'alguns socis del Centre com el tractadista, tipògraf, dibuixant i bibliògraf Eudald Canivell i Masbernà, que havia col·laborat en la fundació de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques; o provinents de l'Associació Catalana d'Excursions: Ramon Arabia i Solanes, que n'havia estat president, veritable impulsor de l'excursionisme muntanyenc, i l'escriptor i enginyer de camins Cels Gomís i Mestres, que publicà valuosos llibres sobre geografia, botànica, zoologia i història. Tots aquests homes havien visitat nombroses cavitats a la rodalia de Barcelona, la Costa Brava, els Pirineus o Mallorca. El mateix Cels Gomís va davallar el 1880 la Sima de San Pedro (Oliete) i Ramon Arabia va fer una visita científica el 1879 a la cova del Salnitre (Collbató). A tots aquests consocios, l'afició per l'espeleologia els venia de lluny.

Una altra dada important. El mateix any, el *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya* publicava la traducció del francès feta per Cels Gomís de l'article «L'avench Padirac (Lot, França)», original d'Édouard-Alfred Martel, que aleshores era soci delegat del Centre a París. El 1880 Ramon Arabia va traduir també el treball de Martel «El riu subterrani de Bramabiau». Cal remarcar que Martel, explorador de més de 1.500 coves i avencs, l'iniciador de l'espeleologia científica i fundador de la revista *Spelunca*, havia visitat Mallorca el 1895 i el 1901 per explorar les coves del Drac (va ser el primer en travessar el llac que du el seu nom). En tornar de les Illes va explorar la cova del Salnitre (Collbató) i la fou de Bor (Cerdanya) acompanyat per socis del Centre, entre els quals hi havia el jove seminarista Nòbert Font i Sagué.

Una columna de gel pot servir d'instal·lació natural per col·locar-hi la corda i davallar aquest pou a la recerca d'una possible continuació. Cova Gelada de Peñaforca (vall d'Ansó).

Galeria d'il·lustres predecessors

1

2

3

4

No hem d'oblidar tampoc la figura de Lluís Marià Vidal i Carreras, enginyer de camins i geòleg, perquè es destacà, no sols com a autor d'estudis geològics dels Països Catalans i d'un gran nombre d'opuscles sobre excursions per al Cen-

tre, del qual en fou un membre destacat i president (1896-1900), sinó també perquè va dirigir el descens d'en Nòbert Font a l'avenc de can Sadurní, la primera expedició espeleològica professional.

1. Ramon Arabia.
2. Lluís Marià Vidal i Carreras.
3. Norbert Font i Sagué.
4. Rafael Amat i Carreras

Una espectacular vista de la sala de l'avenc dels Topògrafs (Vallirana), caracteritzada per la presència d'abundants espeleotemes.

Pàgina següent: Sovint l'espeleòleg es troba amb l'aigua fins al coll, com a la Cueva de los Chorros, situada a la capçalera del riu Irués (vall del Cinca).

Iniciatives, il·lusions, projectes importants que van fer néixer el gust pel món subterrani, que influïren en la rellevant personalitat de Nòbert Font, que seria considerat, a la fi, com el pare de l'espeleologia catalana. Un pare, però, que va tenir uns bons padrins.

Certament, la història de l'espeleologia catalana fixa una data tradicional: el 28 de desembre de 1897, el dia que Font davallà a l'avenc de can Sadurní a Begues, després d'un descens de 70 m. Però el cas és que el 27 de setembre ja havia davallat l'avenc de la vinya d'en Tita. Sigui com sigui, Font protagonitzava les primeres grans exploracions d'avencs del massís de Garraf. Tot i que no va ser el primer en visitar coves, ja que els seus predecessors l'hi impulsaren, sí que va ser el primer en fer prospeccions, exploracions i estu-

dis sistemàtics per tot Catalunya, amb un interès científic i un treball metòdic. La seva activitat creà escola al Centre i s'ha anat transmetent de generació en generació durant més de cent vint anys. Una llarga temporadeta que ha fet possible que l'activitat espeleològica catalana hagi arribat fins a les fites d'avui.

La labor espeleològica de Nòbert Font havia començat ben aviat. El 1891 publicà el seu primer article sobre la cova de l'Ordal, i el 1894 es va fer soci del Centre. Però el contacte amb Martel va ser decisiu. El 1896 l'acompanya a la fou de Bor, i a partir d'aleshores es dedicà intensament a l'espeleologia. El mateix any, amb el patronatge del Centre, va fer una enquesta per diverses comarques catalanes amb l'objectiu de localitzar noves cavitats, els resultats de la qual li

Equip de Recerques Espeleològiques

Campanyes destacades de l'ERE

Ll'equip ha tingut moments de màxima esplendor que han significat fites en l'exploració i estudi del medi càrstic, amb reconeixements d'àmbit internacional.

1954. Exploració de la cova de na Polida (Menorca), cavitat envaïda per l'aigua.

1963. L'operació Solsonès, que donà com a resultat la descoberta de l'avenc Montserrat Ubach, considerat durant un temps com l'avenc més fondo de Catalunya (-218 m; posteriorment fixat en -202 m).

1963-1964. L'operació Alto Aragón va significar l'inici de l'ERE en l'espeleologia als Pirineus aragonesos. Es descobreix l'avenc ERE (-262 m; retopografiat 25 anys després, amb la cota definitiva de -254 m), essent l'avenc més profund de l'Estat espanyol en aquell moment.

1965. Exploració a la serra del Montsec de la grallera gran del Corralot (1.413 m / -166,5 m). Descobriment de la via ERE (redescoberta i ampliada el 1997).

1970. Expedició a la Piedra de San Martín, on es descobreix el complex ERE.

1972. Es descobreix la grallera del Turbón (T-1) a la Sierra de Tendeñera, accés al Sistema Arañonera.

1974. Formació de l'interclub anomenat Grup Arañonera, entre l'ERE i el GIE. Descobriment de l'avenc dels Mamelons (-167 m) per D. Schibi, als Ports de Beseit, un nou cent a Catalunya.

1975. Enllaç de la cova de Santa Elena amb el T-1.

1977-1978. Exploració de la Sima GESM (Sierra de las Nieves, Màlaga), organitzada pel GESM de Màlaga, on l'ERE aconseguí el seu **primer «mil»**. Es va trobar el llac ERE a -1.078 m de profunditat. En aquell moment era la cavitat més fonda de l'Estat espanyol.

1979. Descobriment de l'avenc del camí de l'Ara (explorat activament des del 1986 i clau dels enllaços al 1987).

1985-1990. Exploració i topografia completa de la cova de l'Espluga de Francolí (Conca de Barberà) i enllaç amb la surgència de la font Major. Amb 3.590 m de galeries, és la 3a cavitat excavada en conglomerats de més recorregut de Catalunya i la 7a del món. Es dugueren a terme feines hidrogeològiques destinades a assessorar l'Ajuntament sobre l'aprofitament de l'aigua de la cova.

1987. Enllaç del T-1 amb l'avenc del camí de l'Ara (-1.179 m). En aquell moment el Sistema Arañonera es va convertir en un dels avencs més fondos del món, el tercer dels Pirineus i el **segon «mil»** de l'ERE.

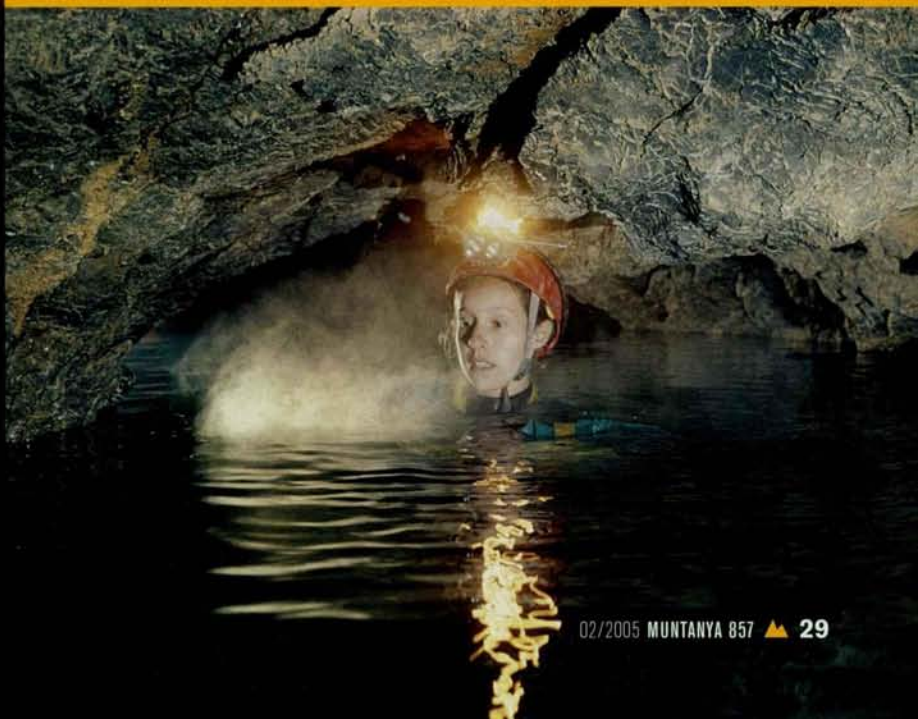
1997. Descobriment del Foratón de Tendeñera, a la Sierra de Tendeñera.

2002. Exploració del Foratón de Tendeñera fins a -1.004 m, el **tercer «mil»** de l'ERE, en col·laboració amb el GAF, que enllaça amb el Sistema Arañonera (-1.349 m), essent aquests darrers treballs una fita històrica de l'espeleologia catalana, i l'ERE un dels grups referents del Centre Excursionista de Catalunya.

2003. Descobriment del Foratón de Tendeñera, nova boca del Sistema Arañonera que enllaça amb el Foratón de Tendeñera i els avencs S-1, S-2 i S-3, pertanyents al Sistema.

permeteren establir el *Catàleg espeleològic de Catalunya*. S'iniciava en l'espeleologia científica. El 1897 publicà al *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya* un catàleg en què referència 333 cavitats. Comença les campanyes d'exploració, que comprenen una gran quantitat d'avencs al massís de Garraf i a l'Ordal.

El 1898 realitza l'impressionant descens a la Ferla (-209 m) i a l'avenc del Bruc (-115 m, tot i que no aconseguí el fons). Després inicià les campanyes al Priorat i les muntanyes de Prades (1899), el Montsant, la serra de Gaià i la serra del Montgrony (on davallà el 1901 el forat de Sant Ou, la seva darrera gesta). El 1902 organitza uns cursos de geologia al Centre, subvencionats pels Estudis Universitaris Catalans. Coincidint amb el 25è aniversari de l'entitat, es crea una comissió

Superant un ressalt, just a l'entrada de la Cueva de Isaba (Navarra).

Pàgina següent: Ratpenat gran de ferradura (Rhinolophus ferrumequinum), caracteritzat pel fet de presentar unes excrescències en forma de ferradura en el musell.

especial, formada per Francesc Carreras i Candi, Nobert Font i Lluís Marià Vidal, per publicar una *Geografia de Catalunya*. El 1908, Lluís Marià Vidal, Francesc Novellas i Nobert Font funden la secció de Geologia i Geografia Física del Centre, i aconsegueixen reunir tot un grup de geòlegs per continuar el treball emprès des de feia anys. No cal dir que tots els estudis espeleològics es portaven a terme en el recinte de la Secció. Fruit d'aquests treballs, el mateix any s'aconsegüí l'important descobriment de les pintures rupestres de la cova del Cogul (o roca dels Moros) per Ceferí Rocafort, que en aquell moment estava treballant en la confecció d'estudis de prehistòria per a la *Geografia de Catalunya*.

El mestratge de Font, a pesar de ser breu (va morir del tifus als 35 anys), va ser profitós. Al principi, la seva empremta va afavorir la creació

del Club Muntanyenc amb una veritable escola d'espeleòlegs, d'entre els quals destacaríem deixebles seus al Centre com Marià Faura i Sans i Josep M. Co de Triola.

El geòleg i paleontòleg Marià Faura va popularitzar i renovar els estudis de Nobert Font. Va ser president de la secció Geologia i Geografia Física a partir de 1913. Va publicar un gran nombre de treballs sobre temes diversos de ciències naturals, entre els quals destaquen els de *Sota terra* (1909) i l'obra *La espeleologia de Catalunya* (1911). Les exploracions històriques de Faura el 1908 al pou de costa Dreta a Montserrat i a l'avenc de l'Esquerrà al Garraf (que va ser l'avenc més fondo de Catalunya durant bastant de temps) són memorables. En aquesta expedició a l'Esquerrà hi davallà també Providència Mitjans, la primera dona espeleòloga de la qual es té referència.

La feina de Faura és immensa. Recorregué tot Catalunya en recerca d'avencs i coves, acompanyat en alguna ocasió pels biospeleòlegs més importants de l'època: R. Jeannel i E. Racovitza, els quals exploraren i estudiaren més de 1.200 cavitats d'Europa, Àfrica i Amèrica, i recolliren un valuós material zoològic, que ha fet possible el coneixement científic de la fauna cavernícola. Justament, a les coves del Drac de Mallorca Racovitza va donar lloc al naixement de la biospeleologia a Catalunya amb la troballa de *Thyphlocirolana Moraguesi*.

Després d'aquestes primeres exploracions a cura dels iniciadors de l'espeleologia, les activitats no es continuaren fins al 1923 quan el consoci Rafael Amat i Carreras, enginyer i constructor

Bonic contrallum a la gran boca d'accés de la Cueva del Molino de Aso, situada al conflent del riu Vellós i l'entrada del canyó d'Añisclo.

metal·lúrgic, redescobrí el massís de Garraf. Certament, es produeix un veritable esclat de l'espeleologia entre 1923 i 1928, quan Rafael Amat va ser capaç d'aglutinar un grup heterogeni, amb excursionistes del Centre i altres clubs, per explorar més de trenta avencs de Garraf, i també alguna visita a l'estranger (Bèlgica, Eslovènia i França). Les conferències i articles de premsa de Rafael Amat van facilitar la creació de la societat de Minas y Aguas de Begas, la qual va subvencionar les campanyes espeleològiques al Garraf, publicades al *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya* amb el títol «Sota el massís de Garraf». Campanyes importants a la Falconera, l'avenc de Sant Roc, la Sibinota, etc., i més endavant també de l'Ordal.

Als anys trenta, els topògrafs professionals i socis del Centre Josep Closas i Miralles i Lluís Porta i Massana, realitzaren exploracions més enllà i tot de Garraf, com als Ports de Beseit i el Montmell. Josep Closas havia visitat el sistema de la fou de Bor el 1936, on es feren troballes del neolític, i en va exposar els resultats als butlletins del Centre. Closas fins i tot col·laborà en el llibre *Sota terra*, publicació del Club Muntanyenc Barcelonès, juntament amb personalitats del món científic del nivell del geòleg Noel Llopis Lladó o de l'entomòleg Francesc Español i Coll, un dels primers especialistes mundials en coleòpters i fauna cavernícola. Recordem

que Noel Llopis, excursionista, alpinista i espeleòleg, va ser l'impulsor de la publicació del *Sota terra II* (1932-1936) i el fundador de la revista *Speleon*, publicada per la Universitat d'Oviedo i posteriorment pel Centre.

La formació del GES (Grup d'Exploracions Subterrànies) al Club Muntanyenc Barcelonès va afavorir l'expansió de l'espeleologia, sobretot al Centre. Quan

el 1951 es realitzà el descens a la Sima Cueva del Agua (Granada), per socis del GES, alguns també ho eren del CEC. De fet, la secció d'espeleologia del Centre es crearia gràcies a la feina de difusió del GES, amb consocis comuns i una llarga tradició històrica que ens venia des de 1876. *Sota terra* també va ser decisiu, perquè les ressenyes de cavitats i exploracions que s'hi publicaven van despertar l'interès per les activitats espeleològiques d'aquell grup d'excursionistes del Centre.

L'ERE neix oficialment el desembre de 1952 i s'integrà a les iniciatives de tots aquells espeleòlegs de la casa, i també de fora, que han estat els nostres precursors. A partir de 1967 el Centre publica *Espeleòleg*, sota els auspicis de l'ERE, una revista de difusió dels treballs i de les campanyes de l'equip.

Els cursets de l'ERE. Cada novembre tens l'oportunitat d'endinsar-te al món subterrani, amb la disciplina de l'espeleologia.

Més informació:
ERE-CEC, tots els dimarts de 20.00 a 22.00 h.
www.pagina.de/ere.
erecec@yahoo.es.

Bibliografia bàsica

Espeleòleg, 40 anys d'espeleologia, 40 (1994).

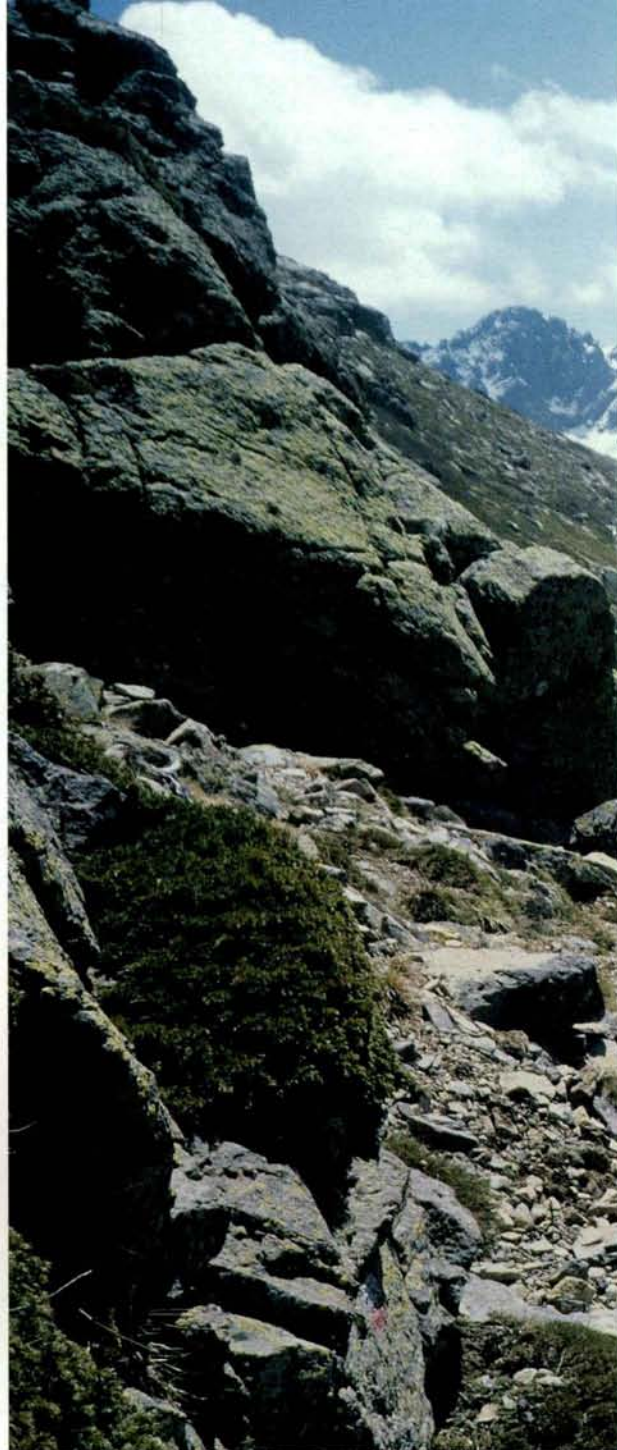
JOLIS, Agustí. *Centre Excursionista de Catalunya. 120 anys d'història. 1876-1996*. Barcelona: Centre Excursionista de Catalunya, 1996.

MINARRO, Josep M. *Cent anys d'espeleologia a Catalunya. 1887-1997*. Barcelona: Federació Catalana d'Espeleologia, 2000.

A través de les muntanyes de Còrsega

Text i fotos: **Pilar González**

Còrsega, que significa 'muntanya en el mar', és una veritable antologia de totes les meravelles del món. La seva història té una veritable identitat i la seva cultura presenta aspectes particulars molt diversos. Les muntanyes corses van permetre el desenvolupament d'una economia muntanyesa a càrrec dels pastors, figures emblemàtiques de l'illa. Actualment, les recorren camins de transhumància i senders de marxa. Aquestes muntanyes, però, mai no van oblidar que tenien els peus en el mar i Còrsega sempre ha viscut de les riqueses i de l'esplendor del litoral.

LAURA AGUILAR, 2005

Cap al final del mes de febrer, en una sortida d'esquí de travessia, la meva amiga Asun em va dir: «m'encantaria aventurar-me per les muntanyes corses». I aquesta il·lusió, compartida per ambdues, es va fer realitat tres mesos més tard. Dit això, ens vam posar en marxa i vam començar a organitzar-ho amb tot detall, ja que una travessa ben organitzada té moltes possibilitats que sigui un èxit.

Còrsega, coneguda pels grecs com *kalliste*, que significa 'la més bonica', és a 160 km al sud de la costa mediterrània francesa i a 80 de l'oest de la costa italiana. Per l'espina dorsal més muntanyosa de l'illa passa el conegut sender de gran recorregut (GR 20). Aquest sender es manté a molta alçada la major part del temps (superior a 2.000 m), el tram nord del qual s'ha d'abordar com un itinerari de

caràcter alpií acusat. Es necessita, per tant, una molt bona condició física.

La meva amiga i jo disposàvem de dues setmanes. Vam decidir fer el tram nord combinat amb ascensions. El tram nord del sender travessa els massissos del Cintu i del Ritundu per un seguit de passatges rocosos que requereixen una certa experiència i tècnica. El fet d'haver decidit combinar-ho amb ascensions és, d'una banda, fer-ho encara més alpií i, d'altra, assegurar així els possibles dies perduts per canvis de temps (les muntanyes corses tenen bruscos i sobtats canvis meteorològics).

La travessa comença en el petit poble de Calenzana, al nord de Calvi, antigament conegut com el lloc de naixement de Cristòfor Colom. Des d'aquesta relativa baixa altura de 275 m, vam començar a caminar aquella tarda amb la intenció de plantar la tenda no gaire lluny —no calia començar el mateix

**Al fons,
l'espectacular
serralada del
Monte Cintu
(2.706 m).**

Pàgina següent:
El circ de la Solitude,
un dels llocs mítics
del GR 20.

Quan caminava per
les muntanyes corses,
tenia la impressió de
tornar enrere en el temps.

dia de l'arribada del ferri, però ambdues teníem moltes ganes d'allunyar-nos de la civilització.

Així que vam trobar un lloc adequat, al cap d'una hora, just abans de creuar-nos amb el sender Mar e Monti, vam decidir fer un bivac (el meu primer bivac). Érem en un lloc fantàstic: teníem la immensitat del mar al davant i vam poder gaudir d'una nit serena.

1a etapa de la part nord del GR 20: comencem a caminar

Amb les primeres llums del sol començarem la primera etapa. L'única preocupació que jo tenia era el pes. Volia començar a caminar per veure si aguantaria el pes durant tots els dies de marxa. Em vaig quedar tranquil·la en veure que sí que podia fer-ho. Havíem de portar, a més del menjar, el material per pernoctar en refugis lliures (encara no estaven guardats) i el d'acampada, per si de cas algun dia decidíem allunyar-nos del camí.

Vaig proveir-me de l'esmorzar i de les coses de picar de tots els dies, i el sopar de només cinc dies.

Sempre havia relacionat Còrsega amb la platja, però resulta que la regió de Còrsega és, en realitat, un massís rocós en el mar. Tot i que el pic més alt arriba només als 2.706 m, hi ha neu gairebé tot l'any –abans del mes de juny pot quedar neu en llocs ombrívols.

Al cap d'un parell d'hores, vaig separar-me de la meva amiga, ja que tenia moltes ganes de fer un pri-

mer cim. Quan caminava per les muntanyes corses, tenia la impressió de tornar enrere en el temps. La majoria de la població de Còrsega viu a la costa, i hi ha menys de deu persones per quilòmetre quadrat que viu a les zones muntanyoses, on la vida resulta més dura i on els pastors intenten guanyar-se la vida amb el ramat: ovelles, vaques i cabres.

Després de prop de 6 hores de pujades fortes –1.300 m de pujada acumulats– seguides de petites baixades i molta grimpada, per fi vaig poder gaudir d'un desitjat i merescut glop d'aigua i eixugar-me la suor de la cara. Aquest rierol era l'únic punt d'aigua que vaig trobar des del poble de Calenzana (inici del GR 20), als voltants del refugi Ortu di u Piobbu.

Un cop al refugi, vaig deixar tot el pes i vaig començar a enfil·lar-me cap al Monte Corone. Aquesta ascensió no té problemes, però un cop al cim, vaig respirar profundament i vaig dir: «Ja sóc a Còrsega». Des del cim es podia veure tot el massís del Cintu: el Monte Cintu, Punta Minuta, Paglia Orba..., i puc corroborar que les advertències sobre la quantitat de neu que encara queda són, de fet, molt reals.

2a etapa: una de les més dures

És una de les més dures. S'arriba al refugi de Carrozzu després de 7 h de marxa. Aquesta etapa té alguns passos en què cal grimpar i que poden ser difícils per a gent que no hi està acostumada, però l'escenari no deixa mai de ser magnífic i sempre diferent al del dia anterior.

Fins a les últimes etapes, només vam trobar punts d'aigua a prop dels refugis. La meva companya i jo, portàvem cada dia menys de 4 litres per a les dues i no vam tenir cap problema, ja que en aquesta època de l'any el sol encara no escalfa de valent. Tampoc no teníem més set de la normal, ni estàvem obligades a matinar gaire.

3a etapa: un llarg GR

En una mica més de 6 hores vam anar des del refugi de Carrozzu fins a Ascu Stagnu (o Haut Ascu), que és el primer punt on creua la carretera. Hi ha un refugi abandonat, una *gîte* i un hotel (no gaire tolerats per l'entorn).

Al llarg d'aquest GR, els pocs rius que es travesen es troben a una alçada no gaire alta, són accessibles als animals. Tot i que es recomana l'ús de potabilitzants i begudes amb sal, cap de les dues en vam utilitzar.

El cim culminant de Còrsega: Monte Cintu

Uns alemanys ens van preguntar què fèiem l'endemà. Nosaltres els vam dir que volíem pujar al punt culminant de Còrsega, per la cara nord (el més habitual és fer-ho per la cara sud), i l'endemà, ben d'hora, vàrem sortir tots cap al Cintu. Després de progressar per un pendent fort (de roca i amb alguns tros en què cal grimpar), vam arribar a la neu. Feia fred, però la temperatura no arribava als 0°. Em vaig posar els grampons i vaig treure el piolet. Vam arri-

**Una de les moltes
grimpades que hi ha
després de la Bocca
a u Saltu (-1.250 m),
en la 2a etapa
del GR 20 Nord.**

Vista des del cim del Monte Corone. Al fons, la serralada del Cintu.

D'esquerra a dreta: Monte Cintu, Punta Minuta, Capu Tafunatu, Paglia Orba.

Arribant al Col Perdu després del circ de la Solitude

bar a un coll (*bocca*), la boira havia baixat, nevava, feia fred... Aleshores ens vam encordar i vam continuar. Arribàrem al cim i ens vam fer la foto molt ràpidament, ja que no s'hi podia estar gaire més temps. Nosaltres dues estàvem preparades per a la baixada quan un dels alemanys va treure un cigar i amb tota la calma del món va dir que no li semblava que estiguéssim a Còrsega.

Tot i que aquesta ascensió no és gaire difícil, quan vam arribar a la *gîte* estàvem força cansades. Vàrem recobrar energies amb el sopar que ens van oferir els alemanys.

Com que teníem tres dies extrems i tot ens anava força bé, en lloc de continuar pel camí vam decidir allunyar-nos-hi per passar un dia al nostre aire. Vam acampar just davant de la cara nord del Cintu; teníem una panoràmica excepcional, fins i tot podíem veure les nostres traces del dia abans.

4a etapa: l'esperat lloc mític

Aquesta etapa s'ha de considerar com si sortíssim d'Ascu Stagnu i hi ha unes 6 hores fins a arribar al proper refugi: Tighjettu.

Durant els dies següents ens vam trobar força neu. En arribar a un coll vam descobrir un dels llocs mítics del GR 20: el circ de la Solitude. Molta gent ens havia fet agafar por amb la descripció d'aquest passatge (parets dretes i rocoses, passos difícils i molta neu). No ens va impressionar més, però, que moltes de les ascensions hivernals alpines als Pirineus. De totes maneres era força bonic, esfereïdor i esgotador.

El coll, un cop passat el circ, és un bon lloc per pujar a la Punta Minuta, que és un cim amb una certa dificultat, ja que té passos en què cal grimpar i escalar, però no el vam poder fer perquè hi havia uns núvols sospitosos al cel. Si algun dia hi torno, m'agradaria pujar-hi.

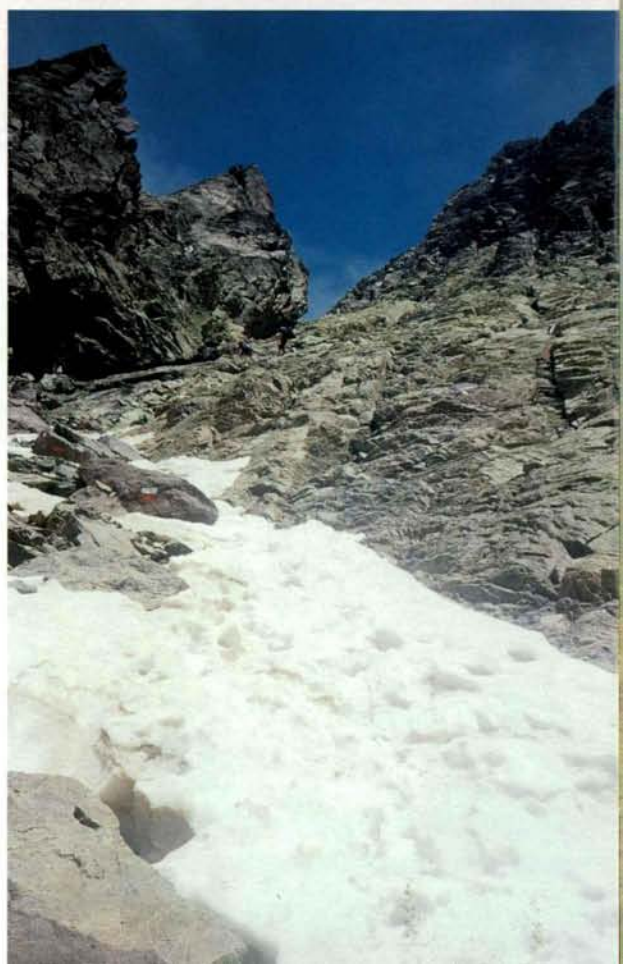
Vam decidir passar el refugi de Tighjettu i vam

acampar en un lloc força bonic: pels voltants de la Bergerie d'U Ballone, una casa de pastors. Vaig aprofitar per comprar-hi un formatge d'ovella deliciós i xarcuteria corsa.

5a etapa: Vuitè de marxa.

Des del refugi de Tighjettu també es pot pujar al Monte Cintu. Aquesta ascensió, però, és considerada fàcil. Si no l'haguéssim pogut fer per la cara nord, hauríem tingut aquesta altra possibilitat.

Del refugi de Tighjettu al proper refugi hi ha només 4 hores. Com que nosaltres havíem acampat

passat el Tighjettu, ens faltava menys temps per arribar al refugi Ciottulu di i Mori.

Com que l'etapa era curta —la qual cosa s'agraeix després de set dies de marxa—, vaig voler aprofitar per pujar al Paglia Orba i al Capu Tafunatu. Aquests dos cims m'atrauen molt, tenen passos d'escalada fàcil i també més complicada. La meua amiga va decidir descansar al refugi i jo vaig començar l'ascensió amb la condició que si ho veia perillós me'n tornava. Vaig arribar fins al coll. La vista era magnífica: a la dreta tenia el Paglia Orba (que es veia assequible per pujar) i a l'esquerra, el Capu Tafunatu (una immensa roca foradada pel vent que s'enlairava amb un caire esgarriat). Vaig grimpar una mica. Vaig pensar que aniria millor si m'assegurés amb una corda, però com que estava sola vaig decidir tornar cap al refugi amb la meua companya, amb la idea —això sí— de tornar a Còrsega.

6a etapa: poc desnivell, però cansat

L'etapa següent era la més llarga —fins a arribar al refugi Manganu—, i hauria estat bé no dormir al refugi i allargar l'etapa del dia anterior una mica més, potser fins al segon punt on creua la carretera: Castel di Vergio, després d'unes 3 hores. Però no ho vam fer així i aquesta etapa se'm va fer bastant dura, més que res pel pes, perquè pel que fa a la durada són 8 hores i de desnivell, n'hi ha molt poc. Aquest problema, però, va quedar compensat per la bellesa del paisatge, amb el bucòlic escenari del llac de Nino. Pel camí vam trobar algunes cases de pastors, però el pastor no venia fins al juny.

La duresa de la 6a etapa, però, va quedar compensada per la bellesa del paisatge, amb el bucòlic escenari del llac de Nino.

Una mica d'història

Còrsega: el bressol de Napoleó I

Quart mil·lenni. Primera fase de poblament de l'illa d'un neolític primitiu mediterrani caracteritzat per les ceràmiques impreses.

Tercer mil·lenni. A la darrera, hi ha una fase de poblament dens que correspon a la cultura megalítica. Existeixen dòlmens i monuments megalítics funeraris. L'element més important són les esteles, en forma de menhir, o bé les esteles antropomorfes. Còrsega és un dels indrets més densos d'aquest tipus d'estàtues a tota la Mediterrània.

Segon mil·lenni. Cap a la meitat d'aquest període comença una nova fase amb la civilització dita *torréene*, caracteritzada per grans construccions, que té una certa relació amb la civilització nuràgica de Sardenya i amb la talaiòtica de Mallorca i Menorca.

Segle vi aC. Colonització grega i feniciocartaginesa. Els grecs fundaren al nord-est de l'illa la factoria d'Alalia.

Segles iv-iii aC. L'illa cau sota l'hegemonia cartaginesa.

Segle iii aC. El 259 els romans conquenen l'illa, durant la primera guerra púnica. El 256 l'exèrcit romà sota el comandament de Marc Atili Régul havia establert una base al nord d'Àfrica. El conflicte acabà amb una batalla naval el 241, en la qual els romans pren-

gueren Sicília; el 237 conquistaren Sardenya i Còrsega, fins aleshores en poder dels cartaginesos.

Segle ii aC. Tenen lloc diverses revoltes indígenes antiromanes.

Segle i aC. Esforços de colonització, però romanització poc intensa. Restà com un món marginal. Els llatins la coneixien amb el nom de Corsica.

456. Després de la caiguda de l'Imperi romà d'Occident, l'illa fou ocupada temporalment pels vàndals.

526. Reconquerida pels bizantins, mantingué el caràcter marginal i de terra d'exili.

725. Annexada al regne llombard d'Itàlia; però cinquanta anys després, per donació dels francs, el papat esdevingué titular del govern.

850-1034. Domini àrab. L'illa fou objecte d'atacs continuats sarraïns, molts dels quals provinents de l'Àndalus.

1077. El papa Gregori VII va enviar a l'illa diversos administradors de Pisa.

1132. Gènova, rival econòmica i política de Pisa, va persuadir el papa Innocenci II per què dividís la jurisdicció de Còrsega entre Pisa i Gènova.

1284. La desfeta pisana de Meloria donà Còrsega als genovesos.

1297. L'illa entra en el camp de la política catalanoaragonesa en

ser concedida en feu, pel papa Bonifaci VIII, amb Sardenya, al rei català Jaume II.

1312. Els genovesos aconseguiren la supremacia de Còrsega i governaren fins al segle XVIII.

1399. Martí I visità Còrsega per posar en peu el partit filocatalà, però més endavant, els conflictes de Sardenya, fomentats pels genovesos, impediren una acció definitiva.

1420-1434. Setge de Bonifacio. Fracàs de l'expedició catalana d'Alfons IV i afebliment del partit filocatalà. El mateix rei, fet presoner a Ponça, hagué de renunciar als seus drets damunt Còrsega.

1448. El papa Eugeni IV declarà extingits els drets d'Alfons IV, i després, el papa Nicolau V els cedí al genovès Ludovico di Campofregoso.

1453. La caiguda de Constantinoble i l'irrupció dels turcs a Europa desvià l'atenció d'Alfons IV cap a altres problemes.

1458. S'extingeixen definitivament els lligams de Còrsega amb la corona catalanoaragonesa, i Gènova dominà en exclusiva el govern de Còrsega.

1553. Enric II de França ocupà l'illa i restà sota el domini francès.

1559. La pau de Cateau-Cambrésis retornà el domini a Gènova.

1729. Els corsos s'aixecaren contra Gènova.

1755. Les revoltes del segle XVIII contra el govern genovès van convertir el patriota cors Pasquale Paoli en general en cap i deturà l'atac genovès a l'illa.

1768. Amb el tractat de Versalles, Còrsega passà als francesos.

1769. Pasquale Paoli els féu la guerra, però fou vençut a Ponte-nuovo i fugí a Anglaterra.

1769-1793. Napoleó I, el que fou emperador dels francesos, (1804-1815), neix a Ajaccio, fill d'un notable cors. Amb la Revolució, va ser lloctinent coronel de la guàrdia nacional a Còrsega, i el 1793 passà a França amb la seva família.

1793-1795. Pasquale Paoli, l'organitzador de la Còrsega independent, és finalment vençut per Napoleó I.

1943. Després de l'ocupació alemanya i italiana durant la Segona Guerra Mundial, Còrsega és alliberada per les tropes franceses.

1960-1980. S'anaren produint accions reivindicatives d'una autonomia envers l'estat francès, reflex d'un sentiment nacional. Organitzacions radicals optaren per cometre actes de violència contra institucions i béns que representaven el poder francès.

1982. El moviment independentista conduí al govern a concedir una certa autonomia a l'illa. Es creà una assemblea regional.

2001. L'Assemblea Nacional aprova un nou estatut per a l'illa.

La passarel·la
permet
continuar el
camí per
damunt de la
cascada des
Anglais.

7a etapa: Petra Piana, un refugi molt acollidor

L'etapa següent tornava a ser alpina i força bonica. Del refugi Manganu al de Petra Piana hi ha menys de 7 hores, sense comptar parades. Vam tornar a trobar-nos força neu i els desnivells eren forts. Però això no ens va importar, ja que en arribar al refugi de Petra Piana vam comprovar que era, sens dubte, un dels més atractius del recorregut.

2n cim culminant de Còrsega

Al dia següent vam voler fer una altra ascensió, des del mateix refugi fins al segon cim més elevat de Còrsega: Monte Ritundu. Vam deixar-hi el pes i vam pujar, acompanyades d'uns francesos, al Ritundu. Vam trobar-hi moltíssima neu. L'ascensió va ser fàcil, només les condicions de la neu la feien més difícil. Després de l'ascensió, en lloc de dormir al refugi de Petra Piana, vam continuar baixant fins que vàrem passar per una casa de pastors abandonada, un lloc ideal per pernoctar: molt tranquil i solitari –ja comença a haver-hi gent als refugis. Vam cobrir el sostre trencat amb la tenda i vam passar la nit en aquest lloc tan ròneg.

Per saber-ne més de Còrsega

L'illa de
Còrsega,
la quarta més
gran de la
Mediterrània,
forma part de
l'Estat francès
des del 1769,
i està repartida
en dos
departaments
des de l'any
1976, Còrsega
Alta i Còrsega
del Sud.

Situació: situada a la mar Lìgur, entre la Rivera italiana i l'illa de Sardenya, de la qual la separa l'estret de Bonifàcio.

Població: 259.682 habitants (1995).

Superfície: 8.680 km².

Ciutats més importants: Ajaccio (la capital), Bastia, Sartène, Corte, Calvi, Bonifàcio, L'Île-Rousse i Porto-Vecchio.

Llengües: la llengua oficial és el francès, però la població parla el cors.

Terreny: és la més muntanyosa de les illes mediterrànies, i el relleu es divideix en dues parts: la part sud-oest i a l'oest, formada per un bloc de materials cristal·lins, aixecat pel plegament al·pí, que culmina al Cintu (2.706 m, el cim més alt), Ritundu i Incudine; la costa és rocallosa, amb grans entrants triangulars, continuació de les profundes valls que tallen aquest bloc. L'altra, la part oriental, està formada pels esquists de la serra Castagnicia, que s'allarga per la península del cap Corso i per la plana costanera, coberta de llacunes, que forma un litoral baix i recte. La xarxa hidrogràfica és complexa i de règim mediterrani; el Golo és el riu més llarg (84 km). A l'altre vessant destaquen el Gravone i el Taravo.

Clima: el clima de les terres baixes és mediterrani, mentre que a la muntanya canvia segons l'altitud i l'exposició.

Vegetació: la vegetació s'adapta a la varietat climàtica. La major part de la terra baixa correspon al domini dels alzinars, en gran part substituïts actualment per màquies de degradació. A muntanya hi ha boscos de fullatge caduc, rics en espècies de l'Europa central: castanyedes i fagedes, així com poblacions d'una raça particular de pinassa (*Pinus nigra*). Més amunt de 2.000 m hi ha vegetació alpina.

Vista del massís del
Monte Cintu (2.706 m)
des de Ascu Stagnu.

8a etapa: ¿cresta o vall?

Aquesta etapa tenia dos itineraris possibles: per la cresta o per la vall. Les dues preferíem el de la cresta, però com que el temps va començar a posar-se lleig vam decidir anar per la vall.

Vam passar per algunes cases de pastors, com la Bergerie de Ghjalgù i la Bergerie de Tolla. Vam anar resseguint la vorera del riu Manganelu —a partir d'aquí l'aigua ja era abundant. Després vam creuar la *passarelle* de Tolla i el camí anava pujant per un sender tot seguint el marge dret del riu Grottaccia.

Segons les guies, la 8a etapa del GR 20 es recorre de Petra Piana al refugi de l'Onda en gairebé 5 hores, i nosaltres vam trigar més o menys aquest temps.

9a i última etapa de la part nord del GR 20

L'últim dia teníem previst de fer el Monte d'Oro, tot seguint una variant del GR 20. Vam acampar molt a prop de la desviació, després d'haver fet un fort desnivell, tant de pujada com de baixada. Era un lloc ben apartat del camí, al costat de la neu, molt a prop d'un petit riu i, per fi, el terra era bastant tou.

Quan ens vam despertar, feia un dia molt, molt, gris. La boira baixava molt ràpid.

Mentre la meua companya prenia tranquil·lament un bon cafè, jo vaig començar a caminar cap avall. Ja començava a notar que les meves forces anaven minvant per l'acumulació de fatiga de tots els dies. De mica en mica, però, vaig anar baixant fins al poble de Vizzabona.

Del refugi de l'Onda al poble de Vizzabona hi havia unes 6 hores. L'endemà vam agafar el tren per anar a Ajaccio i després un ferri. I aquí vam donar per finalitzada la nostra travessa per les muntanyes corses.

Indret perdut a l'oest de Ascu Stagnu.

Informació d'interès

Itineraris: és recomanable preveure algun dia extra pels possibles canvis de temps, i és aconsellable també sortir ben d'hora, ja que els matins són frescos.

Dificultat: cal considerar la part nord del GR 20 com un itinerari de caràcter alpí acusat.

Època recomanable: entre juny i setembre. Abans del mes de juny pot haver-hi neu en llocs ombrívols (aquest any ha estat una excepció, ja que encara quedava molta neu al final del mes de maig); i després del mes de setembre pot nevar. Els refugis són oberts tot l'any, però només són guardats de juny a octubre. No admeten reserves.

Equip: entre juny i setembre, les botes de *trekking* són suficients. Fora d'aquesta època, és recomanable portar grampons amb les botes adequades. Convé també portar tenda, encara que es tingui la intenció de pernoctar sempre en refugis, sobretot de juny a setembre, ja que acostumen a estar plens. Cal proveir-se d'aigua al principi de cada etapa, perquè no hi ha cap font fins gairebé al final de cada itinerari.

Cartografia: GR 20: *A travers la montagne corse*. Fédération Française de la Randonnée Pédestre. Aquesta guia inclou mapes IGN 1:25.000.

Telèfons i adreces d'interès:

Maison d'Information du Parc Naturel Régional de Corse
www.parc-naturel-corse.com

infos@parc-naturel-corse.com

Telèfon: +33 495 51 79 10 / 00

SNCM (ferri)

Telèfons: +33 491 563 030 (des de Marsella)

+33 494 166 666 (des de Toulon)

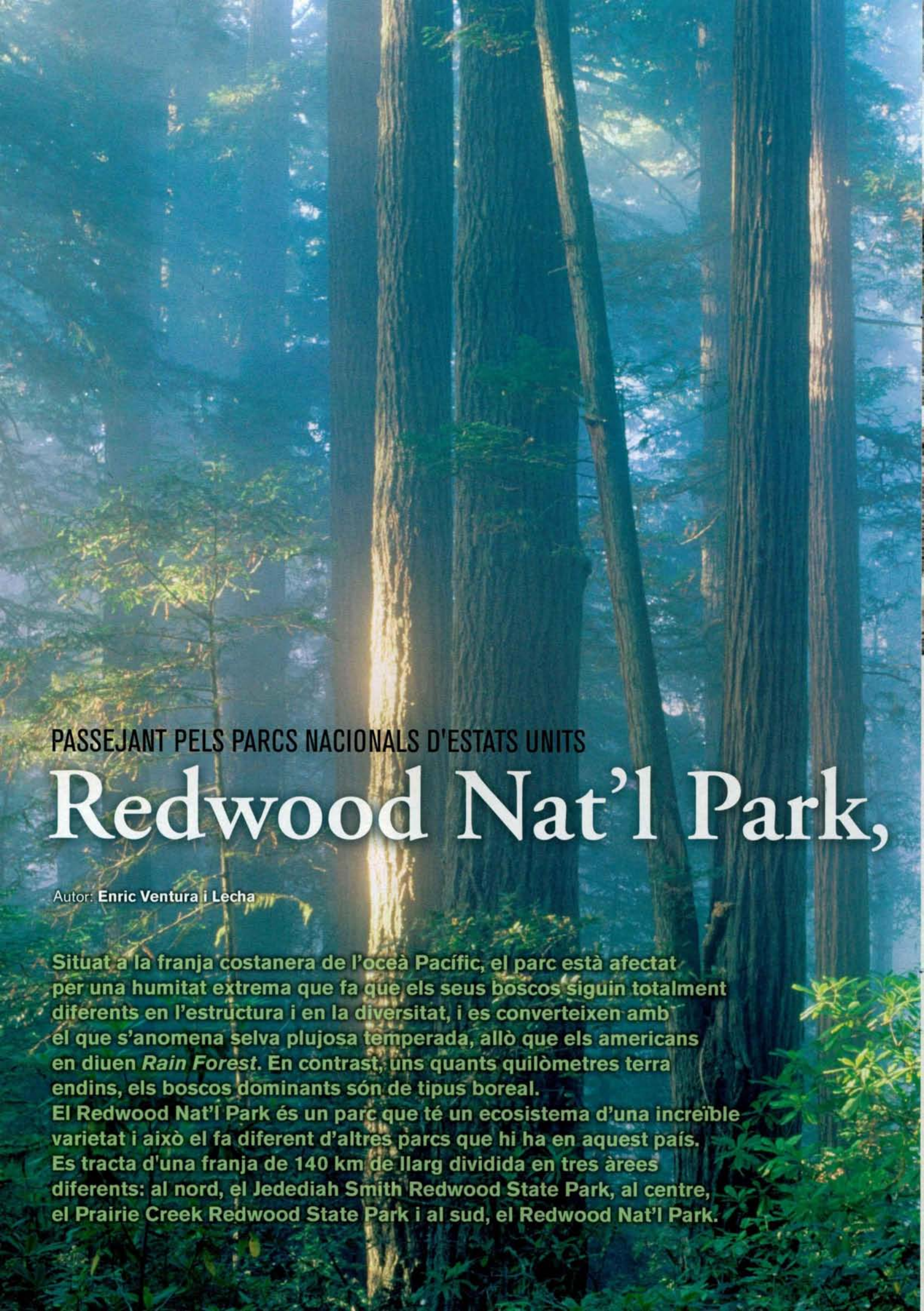
Estació d'autobusos

Île Rousse-Calvi, Telèfon: +33 495 515 545

Calvi-Calenzana, Telèfon: +33 495 651 135

A partir del 30 de juny: +33 495 651 502

PASSEJANT PELS PARCS NACIONALS D'ESTATS UNITS

Redwood Nat'l Park,

Autor: Enric Ventura i Lecha

Situat a la franja costanera de l'oceà Pacífic, el parc està afectat per una humitat extrema que fa que els seus boscos siguin totalment diferents en l'estructura i en la diversitat, i es converteixen amb el que s'anomena selva plujosa temperada, allò que els americans en diuen *Rain Forest*. En contrast, uns quants quilòmetres terra endins, els boscos dominants són de tipus boreal.

El Redwood Nat'l Park és un parc que té un ecosistema d'una increïble varietat i això el fa diferent d'altres parcs que hi ha en aquest país. Es tracta d'una franja de 140 km de llarg dividida en tres àrees diferents: al nord, el Jedediah Smith Redwood State Park, al centre, el Prairie Creek Redwood State Park i al sud, el Redwood Nat'l Park.

el regne dels sequoies

*Les grans sequoies.
i les enormes
falgueres són la
vegetació dominant
del parc.*

FOTO: ENRIC VENTURA

LAURA AGUILAR, 2005

El 2 d'octubre de 1968, durant la 36a presidència de Lyndon B. Johnson, l'espai que ens ocupa va ser declarat Parc Nacional, i el 30 de juny de 1983, Reserva Internacional de la Biosfera. Comprèn una extensió total de 112.598 acres, equivalents a 46.000 ha. Aquesta terra va ser explorada per primer cop el 1828 per Jed Smith, un caçador de l'època que

anava a la recerca d'una ruta millor entre les terres de l'est de les Rocalloses i l'oceà Pacífic.

Aquesta regió va estar habitada durant milers d'anys pels indígenes nord-americans de diverses tribus: els Tulowa, els Yurok, els Hupa i els Chilula, tots ells amb llengües vernacles avui desaparegudes. En l'actualitat l'únic que en resta són unes petites reserves d'indis, on hi viuen alguns descendents d'aquells nadius.

FOTO: ENRIC VENTURA

La flora

En aquesta zona hi ha els boscos de sequoies més grans i extensos del món, la seva massa forestal està classificada com a selva plujosa temperada (*Rain Forest*). El primer que sobta al visitant és l'alta humitat que s'hi respira, gairebé tots els arbres estan recoberts de molses i falgueres epífites que pengen dels troncs i les branques, i que donen al conjunt un aspecte fantasmagòric i irreal. En el seu interior, s'hi han catalogat vint-i-cinc espècies diferents de coníferes, però l'espècie dominant és la sequoia de la costa (*Sequoia sempervirens*), que no s'ha de confondre amb la sequoia gegant (*Sequoiadendron giganteum*) que creix a l'interior, concretament a Sierra Nevada. La sequoia de la costa, tot i no ser tan grossa com les altres, és més alta, i és en aquest indret on hi ha l'exemplar més alt del món, amb un rècord de 122 m d'alçada. Són uns arbres que poden arribar als dos mil anys d'edat, encara que s'ha calculat que l'edat mitjana dels arbres existents avui és de sis-cents anys. Una característica de la sequoia de la costa és que es reproduïx per mitjà de la llavor i també per rebrotos, contràriament al que passa amb la sequoia gegant, que només es pot reproduir per mitjà de la llavor. Altres coníferes que podem veure ben representades són el pi douglas (*Pseudotsuga ssp.*) i nombroses espècies de *Pinus*, *Picea* i *Abies*. També hi són presents l'auró, el vern i el roure. Com a arbusts, hi trobarem el neret, el nabiu i l'arboç, entre d'altres.

La fauna

En aquests indrets, hi habita l'ós negre (*Ursus americanus*), el puma, el llop, el linx, el coiote i diversos cérvols, i també una extensa varietat de rèptils i amfibis. Els nombrosos rius que hi ha en aquesta zona, que desembiquen al Pacífic, són molt rics en salmons i altres espècies marines, i a la costa és molt freqüent veure-hi gran quantitat de cormorans, pelicans, foques, delfins, lleons marins, llúdrigues i altres animals. Per aquesta regió (això sí, mar endins) passen les migracions de la balena gris (*Eschrichtius robustus*) procedents d'Alaska en direcció al golf de Mèxic. El paisatge de les platges també resulta espectacular; la solitud i la salvatge en són els trets distintius. Milers de troncs calcinats pel sol, restes d'animals morts i les algues brunes del Pacífic, feòfits del gènere *Nereocystis*, són l'aspecte predominant d'aquests paratges inhòspits.

Excursions i recorreguts recomanats

Tenint en compte que som dins els dominis d'un parc nacional i que això comporta certes limitacions, si disposem del temps suficient podem fer un munt d'excursions que ens donaran una idea força clara de la regió que visitem, des de passejades curtes i fàcils fins a excursions de diversos dies de durada.

El concepte d'excursionisme tal i com nosaltres l'entendem no es pot aplicar en aquests llocs, primer perquè no està permès sortir dels camins que els

Aspecte d'una platja natural. L'explicació d'aquesta gran acumulació de troncs calcinats pel sol és que els llenyataires del segle XIX tallaven arbres del bosc i els feien baixar pel riu; els que es perdien anaven a parar a l'oceà i després els temporals s'encarregaven de tornar-los a la platja.

guardes han condicionat; segon perquè els parcs nacionals americans, a més de ser molt grans, acostumen a estar envoltats de grans extensions de boscos on no hi ha absolutament res, per la qual cosa, amb molta facilitat, podem trobar-nos davant nostre amb 200 o 300 km sense cap rastre de vida, i tercer, perquè no és gens recomanable endinsar-se per indrets totalment salvatges, on és possible trobar qualsevol dificultat que pot arribar a ser molt perillosa.

Per compensar el que, per a nosaltres, podria ser una frustració, els guardes del parc que depenen del govern federal han condicionat més de 300 km de senders i recorreguts. És el que ells anomenen *trails*.

A continuació escollirem un parell d'excursions que ens donaran una visió d'aquest parc. No es tracta de fer cap cim, per què ja hem esmentat abans que el parc ressegueix la costa del Pacífic i d'altituds, no n'hi ha. El que fan els senders és donar a conèixer les interioritats d'un bosc d'aspecte tropical.

1a caminada: Miners Ridge Trail

El recorregut comença al Visitor Center de la zona anomenada Prairie Creek Redwood State Park i es tracta d'una excursió circular catalogada com a fàcil, d'uns 18 km que descobreixen els bells camins que eren utilitzats pels antics miners que anaven a la recerca de l'or durant el segle XIX. Alternarem la caminada a voltes vorejant unes salvatges platges on no és estrany veure-hi foques i lleons marins mandrejant damunt els penya-segats, i d'altres travessant uns formosos boscos on la sequoia de la costa és l'arbre dominant, uns arbres espectaculars per la seva grandària i, sobretot, per l'alçada. Hem d'esmentar que aquesta és la regió del món on aquest tipus de sequoia està més ben conservada. Finalment, de retorn, seguirem el curs del Prairie Creek, un bonic engorjat que ressegueix aquest petit riu afluent del Klamath River que desemboca al Pacífic.

2a caminada: Little Bald Hills Trail

Aquesta excursió circular de 16 km comença i acaba el seu recorregut al Visitor Center del Jedediah Smith Redwood State Park i dona una interessant visió de la part nord del parc. Travessarem unes zones boscoses combinades amb uns extensos mulladius.

Aquest recorregut considerat com a moderat, té una primera part que puja fins els 600 m d'altitud i després torna a baixar fins arran de mar, circumstància que en certs moments, ens donarà peu a gaudir d'unes magnífiques panoràmiques. Els camins són bons, si bé s'ha d'anar ben calçat, ja que tot l'entorn és molt humit i tot és absolutament moll. També haurem de dur aigua potable perquè, malgrat la humitat, de fonts, no en trobarem.

Aquests dos exemples d'excursió que hem exposat són una petita mostra de les possibilitats que ofereix el parc, des d'excursions fàcils fins a travesses complicades i llargues. En les oficines del parc hi ha molta informació referent a senders, excursions, dificultat, etc.

FOTO: ENRIC VENTURA

Un exemplar de Sequoia sempervirens en què es pot copsar la grandària d'aquests arbres.

*Pàgina anterior:
Aspecte general
d'aquests boscos.
Encara que faci sol
sempre hi ha una
boirina que dóna un
caire fantasmagòric
al medi.*

Com i quan hi podem anar

Redwood Nat'l Park

Aquest parc es troba situat al nord-oest de l'estat de Califòrnia i molt a prop de la frontera amb l'estat d'Oregon, en una regió molt gran i poc habitada. La meitat del territori són boscos i les grans ciutats estan lluny. San Francisco, que és la més important, està a 600 km. L'aeroport més proper al parc està situat a la ciutat d'Eureka, una població que va ser fundada el 1850 per uns miners que van descobrir importants mines d'or, d'aquí li ve el nom. Avui dia, de tot allò, ja no en queda res i aquesta ciutat s'ha convertit en un important centre industrial de la costa nord amb factories dedicades a la pesca i la fusta. Sortirem doncs d'Eureka per la carretera estatal 101 direcció nord i a uns 70 km podrem entrar al parc per la petita població d'Orick. A la sortida nord del parc trobarem la petita població de Crescent City, una localitat sense cap interès turístic llevat de la proximitat amb el parc. Per la seva situació arran de mar és un parc que està obert tot l'any i gaudeix d'unes temperatures molt suaus; a l'estiu màximes de 21° i mínimes de 10° i a l'hivern màximes d'11° i mínimes de 3°, gairebé mai neva ni gela i a l'estiu plou poc. La millor època per anar-hi són els mesos de maig a octubre, ja que l'esclat de la vegetació està en el moment més interessant.

Més informació a:

Redwood Nat'l Park

1111 Second Street, Crescent City

California-95531

Tel.: (707) 464-6101

redw@us-national-parks.net

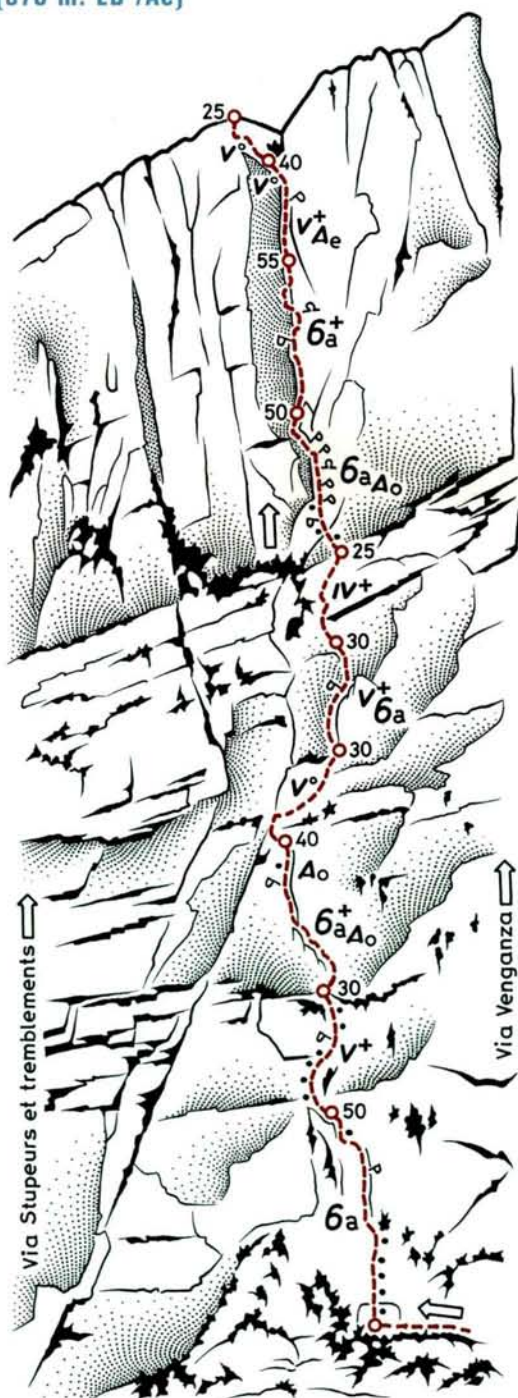
www.redwood.national-park.com

El CADE, aprofitant la nova etapa de la revista *Muntanya*, vol renovar aquesta secció destinada a les vies d'escalada. En primer lloc, augmentem la mida del dibuix, cosa que permet veure amb més detall la graduació de la via. Segonament, l'Armand Ballart, a banda de fer-nos els croquis, també ens escriu les ressenyes dels nous itineraris, aportant una informació d'interès per a l'escalador, que gaudirà de més recursos per a l'ascensió. En aquestes pàgines farem un repàs d'algunes de les noves vies obertes a l'Alt Aragó.

La Redacció

OSCA / VALL DE PLAN
Peña de Arties (Peña de Sin)

Via Amanecer Nocturno
(370 m. ED-/Ae)

Vall d'Ansó

Gairebé tocant a Navarra, la vall d'Ansó presenta uns bons espadats de calcarí ben visibles pujant cap a Zuriza, la Peña Ezkaurre a ponent i la paret de l'Espelunga sobre el mateix riu Veral. Tot just darrere apareix, en l'anomenada Forca de Alano, un impressionant esperó batejat com a pilar d'Ansó per Òscar Medel i Antonio García Picazo, que inauguraren la construcció amb la via Espiritu del Bosque (15.8.2004). Es tracta d'una

escalada pràcticament equipada amb parabolts, en què tan sols seran necessaris els encastadors d'expansió friends (fins al núm. 3) i algun clau no imprescindible. El traçat supera en diagonal ascendent la formosa paret sud, de tal manera que l'abandó serà tècnicament complicat en tot moment malgrat el bon equipament de les reunions. Cal aproximar-se des de la carretera que va d'Ansó al càmping de Zuriza, a l'alçada d'un piló amb senyal vermell, creuant el riu, i anar canal amunt fins a la tartera que porta al peu de la paret (uns 90 min). La baixada s'efectua en direcció a l'est fins arribar.

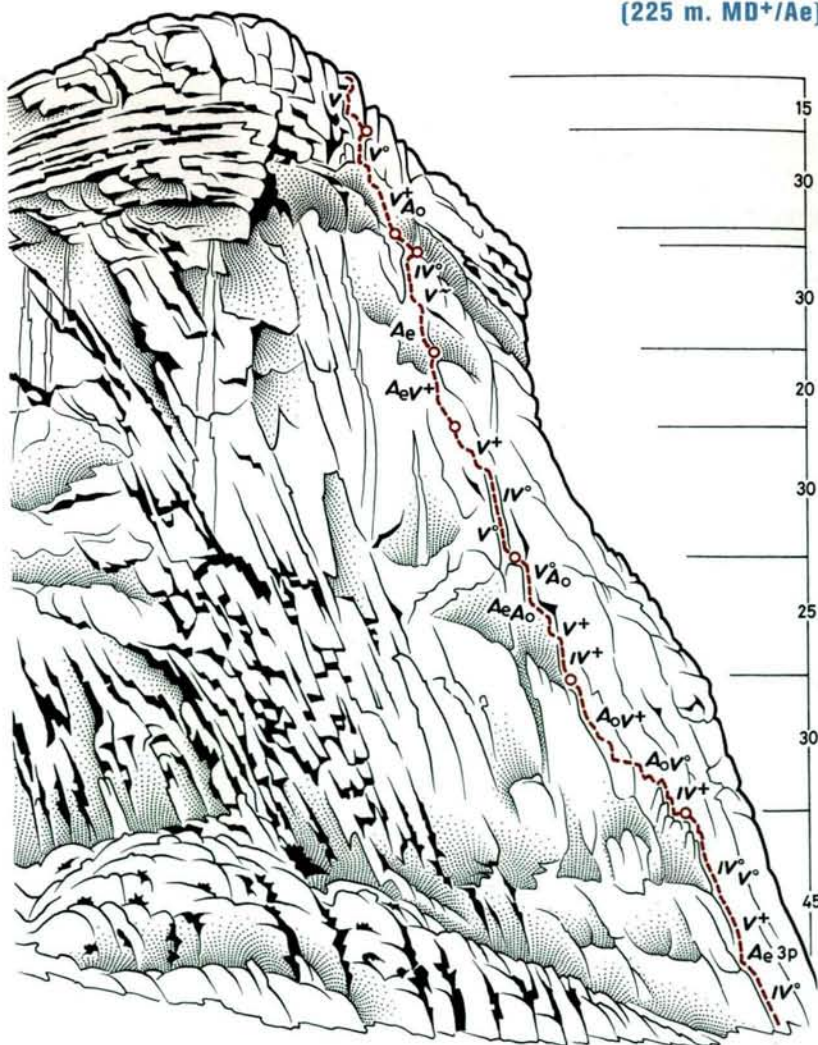
a prop del coll, a un ràpel (40 m) que du per una canal al peu del vessant.

Vall de Plan

A la Peña de Arties, vulgarment anomenada Peña de Sin, Jose del Val i Sidarta Gallego enllesteixen un traçat molt evident, intentat anteriorment per altres cordades, al marge esquerre del majestuós i vertical vessant sud d'aquesta paret propera a la carretera que va cap a Gistaín, entre Salinas de Sin i Plan. La via Amanecer Nocturno (11.10.2003) presenta deu tirades sobre bona roca, tret d'alguns trams herbosos a la part inferior. Originalment es

OSCA / VALL D'ANSÓ
Pilar d'Ansó

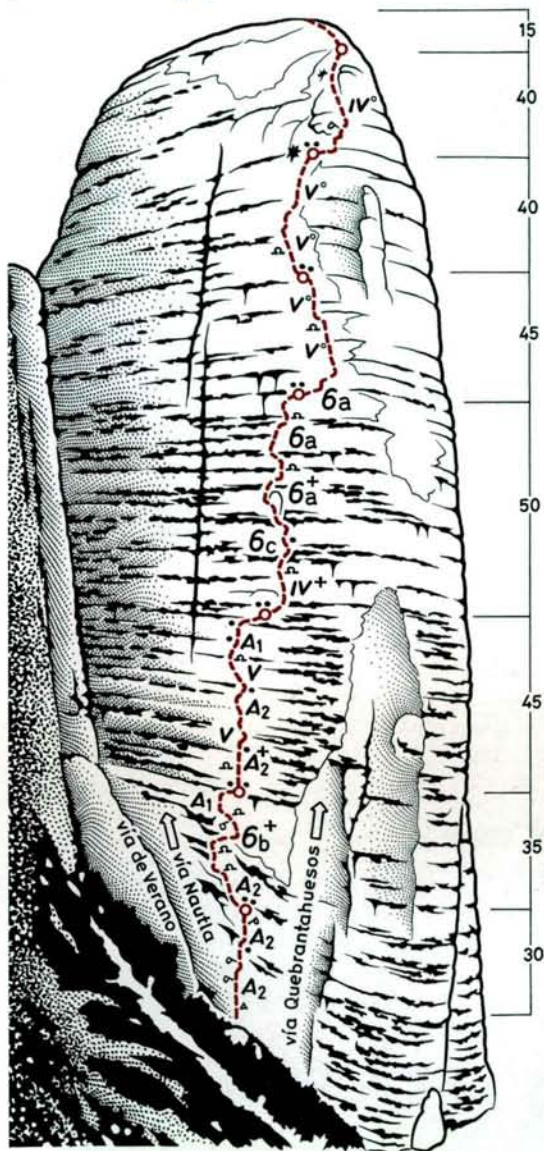
Via Espíritu del Bosque
(225 m. MD⁺/Ae)

OSCA / MALLOS DE RIGLOS

Mallo Pisón (cara N)

Via Catalans a l'Ombra
(300 m. ED+/A₂+)

va començar al nivell del riu, però el més recomanable és entrar flanquejant, tal com marca la ressenya, per una petita feixa a tan sols 10-15 min del vehicle. Ruta semiequipada en conjunt, en què destaca el 8è llarg amb un tram obligat i una mica exposat. Cal portar tascons i friends. De la R6 es pot fer una escapada per una feixa a l'esquerra (passos de IV°). La baixada normal consisteix a fer el cim de la Peña, davallar al coll est i tornar cap a la carretera.

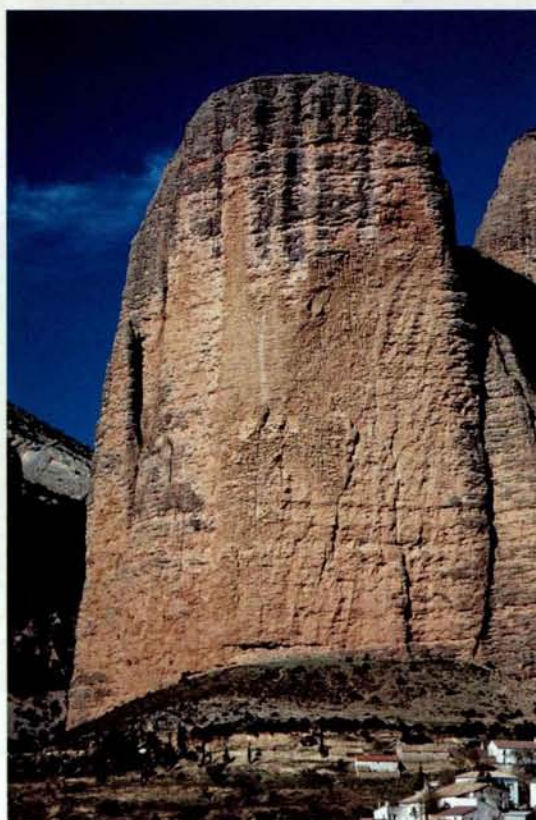
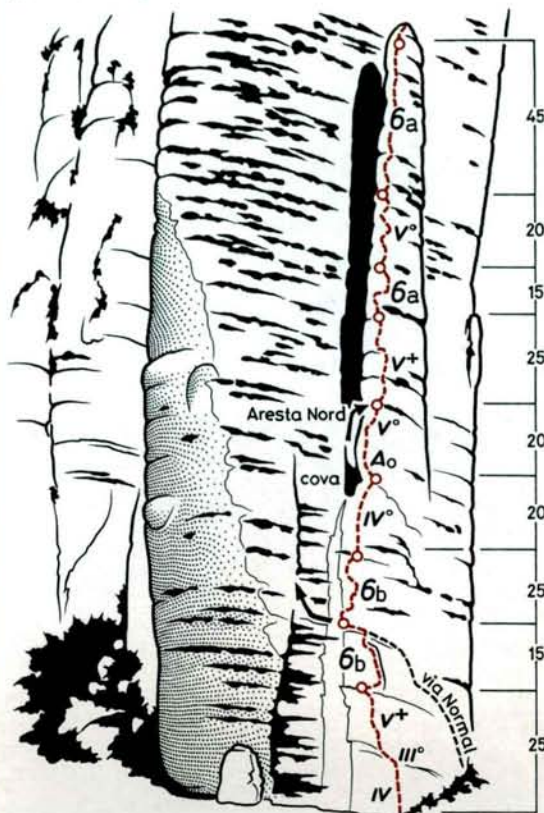
Mallos de Riglos

A la cara nord del Mallo Pisón, Jaume Clotet i Armand Ballart obren la via Catalans a l'Ombra (1.7.2004). Situada a la dreta de la via de Verano, es tracta d'un traçat poc equipat en què l'ús dels tascons i ponts de roca és fonamental per assegurar la major part de l'itinerari. Salvats els primers 40 m i uns passatges del 3r llarg en artificial laboriós, la resta es desenvolupa en escalada lliure al més pur estil «riglero». Cal destacar que la

OSCA / MALLOS DE RIGLOS

El Puro

**Via Entrada Directa + arista N
(210 m. ED)**

via és bastant sinuosa i s'ha d'encertar el traçat a priori per no perdre's, atès el mínim equipament deixat a la paret. Cal portar uns quinze claus variats (bàsicament per a L1), falquetes, algun pitó curt, un joc de tascons (mitjans repetits), molts cordins, aliens i friends mitjans. Són imprescindibles dues cordes de 60 m en cas de retirada. Per a properes repeticions, es recomana fixar cordes fins a la R2 per acabar tranquil·lament el dia següent. Per l'orientació que té, la via és propícia per fugir de la intensa calor durant tota la jornada.

A la cèlebre agulla del Puro, Antonio García Picazo i Miquel Muñoz obren una entrada directa a l'aresta nord (6.11.2003). Cinc tirades totalment equipades amb parabolts porten de dret al magnífic itinerari d'en Rabadà i Navarro, que resulta una elegant combinació per assolir aquesta famosa roca de Riglos. Tot i això, ja existia la variant Asensio-Barcos de 1977, que guanya directament la característica cova de la via Normal i que en algun tram coincideix amb la nova entrada. Cal dur-hi unes dotze cintes i aclarir que les panxes més acusades es poden esquivar amb AO, tal com es van obrir. A l'aresta nord, sols hi trobarem les assegurances justes i puntuals (burins i algun espit).

*Mallos de Riglos.
El Mallo Pisón i
enganxat a l'esquerra
el Puro.*

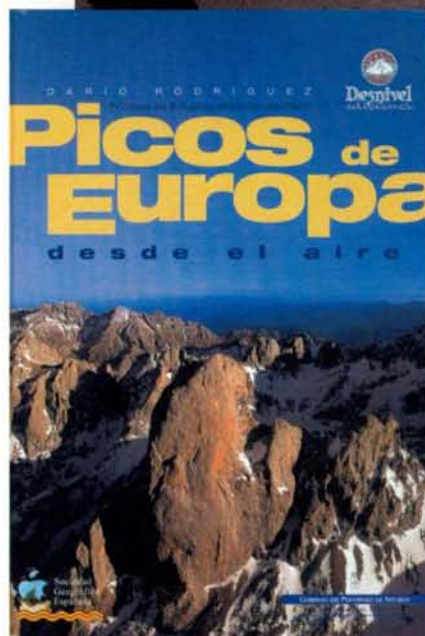
FOTO: DALL'OLIESADA

Els Picos a vol d'ocell, una visió sensacional

El catàleg que edita Desnivel presenta una gran diversitat de títols sobre una gran varietat de temes relacionats amb la muntanya i l'excursionisme. Són llibres interessants i que en general s'ocupen dels diversos indrets del territori peninsular, amb incursions a altres muntanyes del món i traduccions de llibres estrangers.

Moltes d'aquestes obres han arribat a la biblioteca del Centre i han estat comentades en aquest apartat de llibres. El que ara es presenta és un gran llibre de 26 x 31 cm en què la lectura cedeix el principal interès a la contemplació d'unes imatges fotogràfiques d'una qualitat extraordinària, moltes de les quals a doble pàgina, acompanyades d'uns peus de foto molt explícits i un pròleg interessant d'Eduardo Martínez Pisón. Cal remarcar que les fotografies de Darío Rodríguez han estat captades des de l'aire, volant a poca altura, per la qual cosa ofereixen una visió completament inèdita dels Picos, amb tonalitats que varien segons la llum i l'altura des d'on han estat preses, i proporcionen uns espectacles fascinants que apreciarien especialment aquells que ja coneixen l'orografia d'aquest paisatge.

DARÍO RODRÍGUEZ

Les fotografies de Darío Rodríguez han estat captades des de l'aire, volant a poca altura, per la qual cosa ofereixen una visió completament inèdita dels Picos.

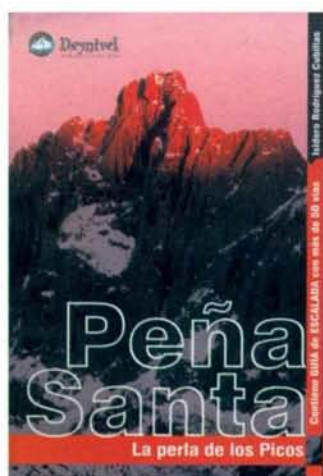
PICOS DE EUROPA DESDE EL AIRE

Darío Rodríguez i Dionisio Serrano
Ediciones Desnivel
Madrid (2004)
160 pàgines, amb il·lustracions

La perla dels Picos

Ediciones Desnivel està publicant una sèrie de llibres monogràfics de gran interès i qualitat, magníficament presentats, que es diferencien de les senzilles guies d'itineraris que es publiquen continuament. Aquests llibres monogràfics, ben documentats, ofereixen la història de la conquesta dels cims més destacats dels Pirineus i dels Picos de Europa i presenten temes relacionats amb l'interès i els sentiments que la muntanya ha despertat en l'ésser humà des dels temps més remots.

En aquesta ocasió, l'autor, que anteriorment ja ens havia presentat una monografia excel·lent del Naranco de Bulnes, ha volgut dedicar —després d'uns anys d'investigació— a un altre cim emblemàtic dels Picos, una història sobre com va ser explorat, amb l'afegit de les ressenyes i els croquis de cinquanta-tres vies d'escalada. Ricament il·lustrat amb fotografies en color, el llibre aprofundeix en el coneixement de Peña Santa, el cim més atractiu del massís de Cornión. Al final de l'obra, en diversos apèndixs, hi figuren els itineraris, ben assenyalats sobre detallades fotografies en color de les diferents cares de la muntanya, la relació cronològica de totes les vies d'escalada i altres dades d'interès.

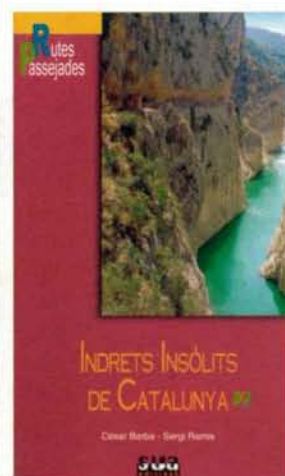
PEÑA SANTA, LA PERLA DE LOS PICOS

Isidoro Rodríguez Cubillas
Ediciones Desnivel
Madrid (2004)
256 pàgines, amb il·lustracions

Excursions insòlites

Amb aquest segon volum es completa l'obra iniciada pels autors i s'acompleix l'objectiu que s'havien proposat.

Dins la col·lecció «Rutes i Passejades», aquesta obra, editada en versió catalana i castellana, presenta trenta rutes per espais atractius, força desconeguts i curiosos de les comarques catalanes, amb explicacions breus i concises sobre la geologia, l'arquitectura, la història i altres aspectes remarcables d'aquests indrets. Es tracta d'unes guies molt ben presentades i eminentment pràctiques que proporcionen dades força interessants de cada recorregut, amb uns mapes i unes fotografies excel·lents, que poden resultar molt útils tant per a les persones aficionades al muntanyisme com per a tothom que desitgi conèixer indrets singulars.

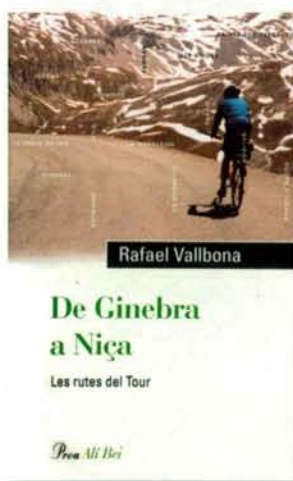
INDRETS INSÒLITS DE CATALUNYA 2

César Barba i Sergi Ramis
SUA EDIZIOAK
Bilbao (2004)
144 pàgines, amb il·lustracions

Pedalades d'alçada

Amb motiu del centenari, l'any 2003, del Tour de França, la cursa per etapes més important de la història del ciclisme que atrau centenars de milers d'aficionats cada any per les carreteres franceses i que constitueix un dels grans esdeveniments televisius de cada mes de juliol, tant pel nombre de seguidors de la cursa com per l'extraordinària qualitat de les imatges aèries que ofereix del recorregut, Rafael Vallbona, escriptor i periodista, i Llorenç Pros, aficionat al ciclisme i al muntanyisme, varen tenir la pensada de seguir les carreteres i les collades mítiques del Tour (dels Pirineus als Alps) que han glorificat els noms dels ciclistes més importants de la història.

Amb el llibre, els autors han volgut rememorar les rutes gegantines dels Alps, després d'haver-ho fet anteriorment pels Pirineus sota el títol *De Donostia a Portbou*. Ara, des de Ginebra fins a la Mediterrània, intenten explicar, des de l'òptica de dues persones senzilles, l'experiència de pedalar per les carreteres més famoses de la història del Tour. L'obra consta de set etapes i un llibre de ruta final. Cada etapa va precedida d'un mapa amb tots els indrets de pas indicats, i durant el recorregut s'introdueixen històries, incidències i anècdotes de la cursa.

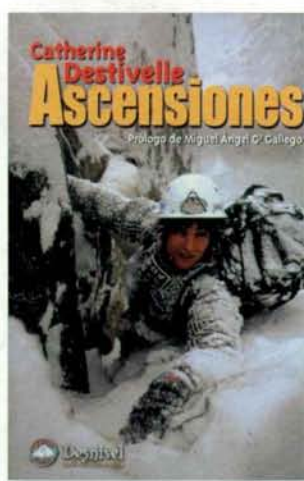
DE GINEBRA A NIÇA.
LES RUTES DEL TOUR
Rafael Vallbona
Edicions Proa
Barcelona (2004)
168 pàgines, amb il·lustracions

Una figura mundial

En aquest llibre, traduït del francès, Catherine Destivelle, destacada figura mundial d'escalada i alpinista d'alt nivell, guanyadora de les primeres competicions d'escalada junt amb Lynn Hill, la seva gran rival, narra per primera vegada la seva vida des que va convertir l'escalada en una professió.

Als 12 anys comença a escalar i aviat s'inicia en l'escalada de dificultat, que l'ha portada pels cims dels Alps, l'Himàlaia, Amèrica i l'Antàrtida, on ha hagut de viure tota mena de perills i calamitats. En aquesta obra descriu amb especial detall les primeres ascensions femenines en solitari efectuades pels Alps: el pilar Bonatti dels Drus, la cara nord de l'Eiger a l'hivern, el cim Walker, a les Grans Jorasses, la cara nord del Mont Cervin, etc.

Les descripcions de l'autora, a més de resultar amenes, reflecteixen una gran sinceritat, dues qualitats que converteixen l'obra en una lectura absorbent; i les fotografies en color que inclou el llibre, en paper brillant, ofereixen moments emotius de les múltiples activitats de l'alpinista.

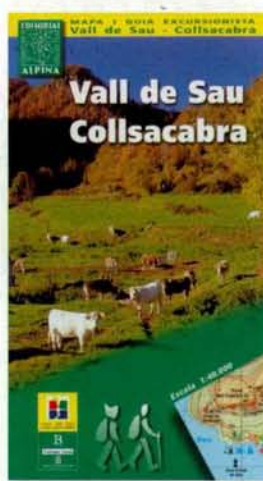
ASCENSIONES
Catherine Destivelle
Ediciones Desnivel
Madrid (2004)
176 pàgines, amb il·lustracions

Mapes actualitzats i útils per a la pràctica de l'excursionisme.

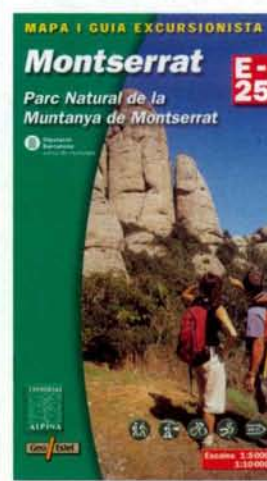
L'editorial Alpina ha tret al mercat en els anys 2004 i 2005 les edicions dels nous mapes de la col·lecció «Mapa i guia excursionista», com els dos que presentem a continuació. Són cartografies molt ben fetes, amb un dibuix en relleu que reflecteix clarament la forma de les valls i les elevacions. Contenen, a més, una abundant informació classificada en diversos conceptes des del punt de vista geogràfic, però també turístic i històric. En definitiva, uns mapes actualitzats i útils per a la pràctica de l'excursionisme.

El Collsacabra i les Guilleries formen dos sectors muntanyosos separats per la vall de Sau i el riu Ter. Les característiques cingleres del Collsacabra, amb el cingles de Tavertet, Rupit i el Far, contrasten amb les formes més suaus del massís de les Guilleries. Aquesta guia vol ser un petit recull de les excursions a peu i en BTT que podem fer pel conjunt muntanyenc de la vall de Sau-Collsacabra, a banda de donar informació de poblacions i punts d'interès d'aquesta gran zona turística. Pel que fa al mapa, cal destacar-hi les taules d'informació que hi ha al marge del full, perquè descriuen i situen els monestirs i esglésies d'art romànic, els llocs d'Interès Natural, l'arqueologia, el patrimoni arquitectònic i els llocs de cultura i esbarjo. Un mapa útil tant per a excursionistes com per a turistes.

Representació cartogràfica en doble full de la serralada de Montserrat fet a una escala molt còmoda a l'hora de seguir itineraris per les regions de la muntanya més emblemàtica de Catalunya. És interessant la senyalització en colors diferents del tipus de vegetació i rocam. La guia està dividida, a banda de la informació de comunicacions i elements d'interès de la Muntanya, segons els esports que s'hi poden practicar: excursionisme, senderisme i escalada, amb la descripció de passejades a peu i itineraris recomanats. Pel que fa a l'espeleologia, cal destacar el catàleg de cavitats actualitzat, a cura de J.M. Cervelló.

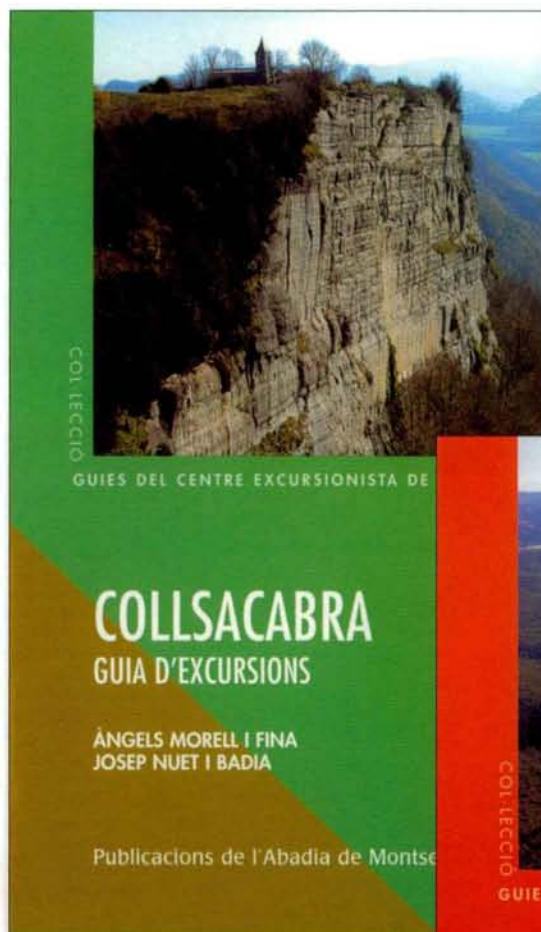

VALL DE SAU-COLLSACABRA
Mapa excursionista i turístic
a escala 1:40.000.
Guia amb itineraris i informació d'interès.
Editorial Alpina.

MONTSERRAT
Mapa excursionista i turístic
a escala 1:5.000 i 1:10.000.
Guia amb itineraris i informació d'interès.
Coedició Alpina-Geoestel.

Les guies del Centre

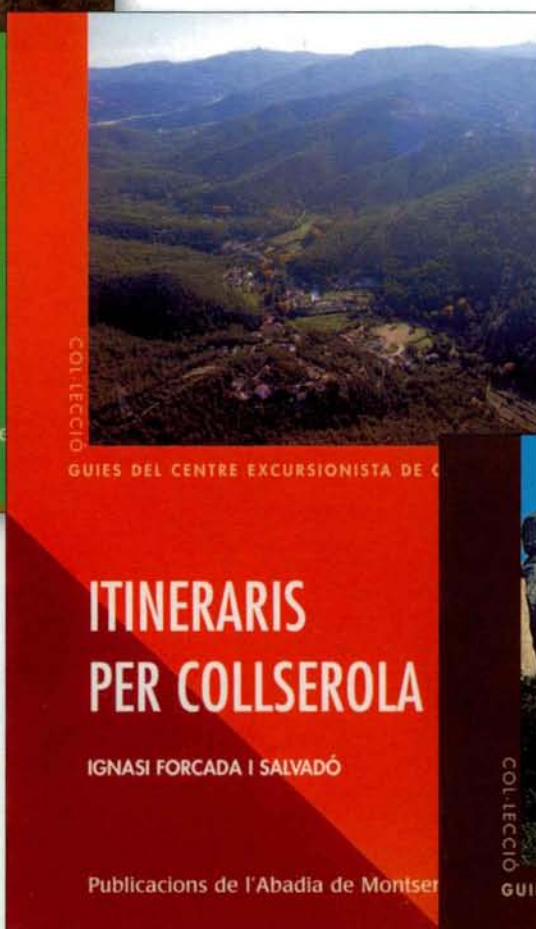
COLLSACABRA. GUIA D'EXCURSIONS

Àngels Morell i Fina, Josep Nuet i Badia

Aquesta guia inclou una selecció de vint-i-vuit itineraris fàcils per l'altiplà de Collsacabra, a cavall de les comarques d'Osona, la Garrotxa i la Selva, i les cingleres que el limiten. Està pensada tant per a les persones que volen estar uns quants dies fent estada en alguns dels allotjaments que hi ha i recórrer la contrada, com per als que volen fer una excursió només d'un dia.

En aquesta guia, els recorreguts s'emmarquen en el territori que coneixem com Collsacabra i que hem circumscrit dins un polígon limitat pels següents vèrtexs: Sant Miquel de Castelló, coll d'Uria, Sant Feliu de Pallerols, coll de Condreu, santuari del Far, santuari de Montdois, Taveret, Cantonigròs, collet de cal Vidrier, Sant Miquel de Castelló.

Naturalment, per fer accessibles alguns recorreguts iniciem molts itineraris en poblacions situades a la perifèria d'aquest polígon imaginari, com els Hostalets d'en Bas, el veïnat de Can Trona —a prop dels Hostalets d'en Bas—, Sant Feliu de Pallerols, Sant Martí Sacalm o el pantà de Sau.

ITINERARIS PER COLLSEROLA

Ignasi Forcada i Salvadó

Aquests itineraris han estat escrits amb la finalitat de donar a conèixer la serra de Collserola i per facilitar-ne les caminades.

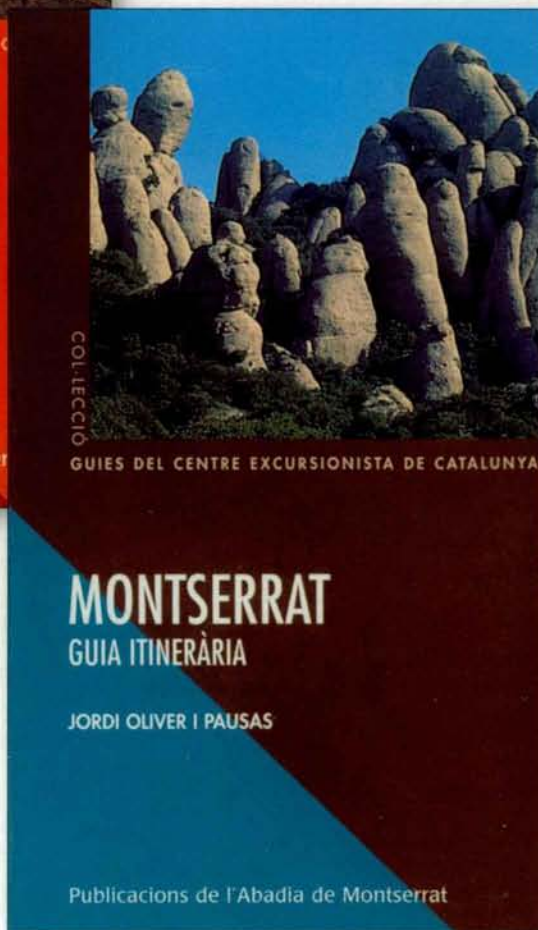
A més, donen l'oportunitat de conèixer la història dels monuments, fonts i masies que hi trobem i una petita informació de les poblacions que envolten Collserola. Són itineraris de gran bellesa paisatgística que tenen poca dificultat, que es poden fer en un matí o una tarda. Anímem el caminant que es faci ell mateix el seu propi itinerari; els autors han intentat donar unes pautes transmetent la seva experiència, que sens dubte ha estat bona i per descomptat ha estat molt entretinguda.

MONTSERRAT. GUIA ITINERÀRIA

Jordi Oliver i Pausas

Aquesta guia ve a complir el repte que el seu autor s'havia imposat com a homenatge al muntserratí apassionat que fou en Pere Bosquets.

Aquests itineraris són el fruit d'haver esmerçat hores, dies i setmanes senceres a recórrer els camins que es descriuen en aquest llibre. Si això serveix perquè tots aquells que vulguin entrar en els misteris de les canals i els camins d'aquesta muntanya, creiem que ell, que tanta il·lusió hi posà, n'estaria més que satisfet.

PUBLICACIONS DE L'ABADIA DE MONTSERRAT

El calendari del CEC del 2005

5^{*}€

2005

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

13 excel·lents fotografies d'Andreu Sorrosal

* preu socis CEC: 5 €
preu no socis: 8 €

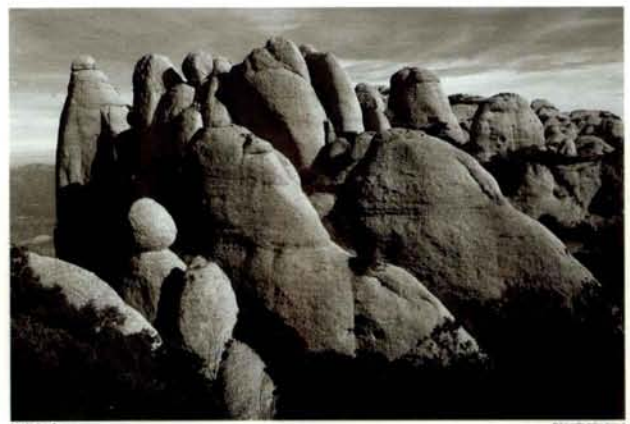

Foto: Art. Jordi Sorrosal

Foto: Jordi Sorrosal

MAIG 2005

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

JULIOL 2005

1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

JUNY 2005

Dilluns	Dimarts	Dimecres	Dijous	Divendres	Dissabte	Diumenge
30	31	1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	1	2	3

Jovellanos, 9, 4t. 2a.
Cantonada Pelai (Plaça Catalunya)
Barcelona
Tel 93 317 08 52

Aragó, 406 Esc. A, 1r. 5a.
Cantonada Nàpols
Barcelona
Tel 93 265 82 55

Centres Implantologia i Estètica Dental

Clíniques Dentals

Dr. Eugenio Cánepa Sánchez - Col. n. 1982

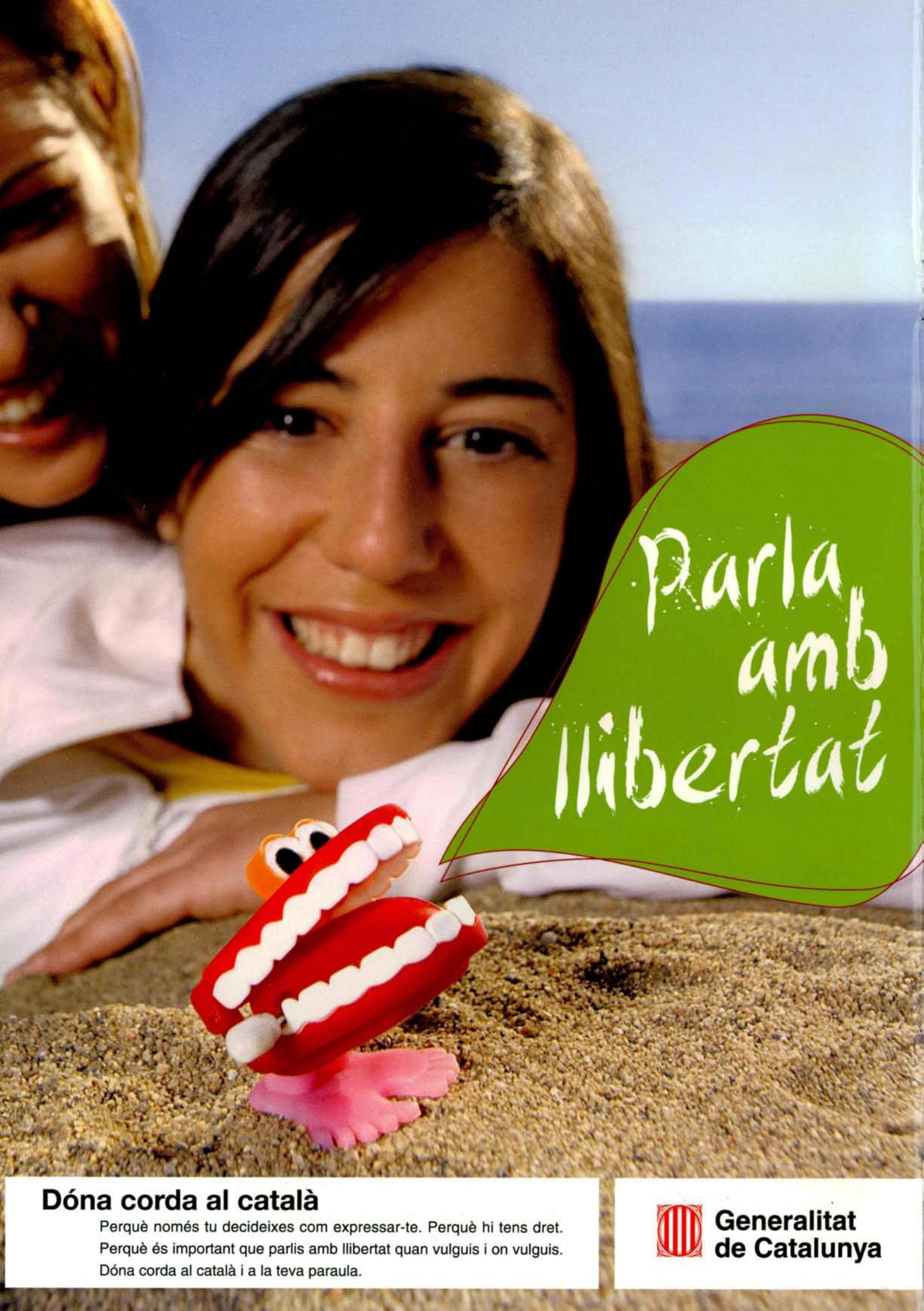

Més avantatges per a socis i familiars directes del CEC

Descomptes especials
25% en tots els tractaments
30% en implantologia i ortodòncia
Especialistes en Implantologia i Estètica Dental

Acceptem totes les mútues

Finançament: 12 mesos sense interessos i fins a 5 anys

Parla
amb
llibertat

Dóna corda al català

Perquè només tu decideixes com expressar-te. Perquè hi tens dret.
Perquè és important que parlis amb llibertat quan vulguis i on vulguis.
Dóna corda al català i a la teva paraula.

**Generalitat
de Catalunya**